

GRONINGSCHÉ
VOLKSALMANAK

VOOR HET JAAR

1914.

J A A R B O E K J E

VOOR

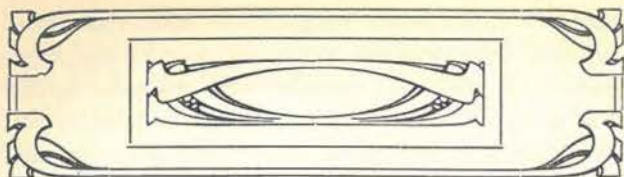
GESCHIEDENIS, TAAL- EN OUDHEIDKUNDE
DER PROVINCIE GRONINGEN,

ONDER REDACTIE VAN

Dr. P. A. MEILINK,

COMMIS AAN HET RIJKSARCHIEF TE GRONINGEN.

GRONINGEN. — ERVEN B. VAN DER KAMP,
1913.

DE BENGAAISCHE SICHTERMAN.

I.

De meeste menschen zijn na hun dood spoedig vergeten. Slechts van enkelen heeft het nageslacht, laat staan het verre nageslacht, eenige herinnering bewaard. Redenen van den meest verscheiden aard hebben dat veroorzaakt en niet altijd zijn het de menschelijke deugden geweest, waardoor de namen van voorouders populair zijn gebleven. Het zijn wel zeer verschillende oorzaken, waardoor bijv. Karel de Groote, Jan van Schaffelaar, Willem Beukelszoon, pater Brugman, Alva, de Ruyter, Malbroek (Malborough) en Schinderhannes boven anderen in de herinnering van ons volk voortleven.

Zoo is het ook in engeren, in lokalen kring gesteld. Ieder ontwikkeld Groninger, die iets van het verleden van zijn vaderstad afweet, kent de namen van Ubbo Emmius, Rabenhaupt, de Mepsche van Faan, Guyot en Prof. van Swinderen, zelfs dien van Okko Kluin, den laatsten boef, die op het marktplein werd opgehangen. Bij sommigen zweeft daarnaast nog een vaag verhaal door het hoofd aangaande een zekeren heer Sichterman, den overmatig rijken stichter en

bewoner van het groote thans in tweeën gesplitste heerenhuis aan de noordzijde der Ossemarkt. De sage van diens bestaan begint echter langzamerhand te verdwijnen en in elk geval te verworden. Reeds wordt hij in de verhalen aangeduid als Indische vorst en als in tijd veel verder van ons verwijderd dan in werkelijkheid het geval is. Het wordt zaak zijn bestaan geschiedkundig vast te stellen en eens iets over deze in zijn tijd en zijne omgeving indruk gemaakt hebbende persoonlijkheid mede te deelen.

De familie Sichterman, naar het schijnt oorspronkelijk uit Zwitserland afkomstig, zetelde in de 17e eeuw eerst te Deventer en daarna in het landschap Drenthe. Zij bevat naast een enkele predikant vooral vele officieren. Een van hen, Galenus Sichterman, bracht het tot majoor der infanterie, vestigde zich te Groningen, verwierf aldaar in 1682 het grootburgerrecht en huwde er in 1685 Margaretha Celos of Celosse, de dochter van een wapenbroeder. Uit zijn huwelijk werden vijf kinderen geboren, vier zonen en ééne dochter. De tweede zoon werd 19 September 1692 te Groningen geboren en vier dagen daarna kerkelijk gedoopt met de voornamen Jan Albert. Ook hij koos den militairen loopbaan, doch als luitenant had hij een avontuur, dat een gansch andere wending aan zijn levensloop zou geven. Hij had het ongeluk in een tweegevecht iemand te doorsteken, waarop hij het raadzaam achtte den dienst te verlaten en te vluchten. Indië was vooral in die dagen het land, waar menig jonge man, hetzij na een stormachtige jeugd, hetzij met den vasten wil vooruit te komen in de wereld, zijn fortuin ging zoeken. Met

eenige protectie is dit dan ook aan menig een gelukt. En aan protectie moet het den 23-jarigen ex-luitenant niet hebben ontbroken. Immers toen hij op 10 April 1716 aan boord van het schip *De Generale Vrede* de reede van Texel uitzeilde om het vaderland te ontvluchten, had Sichterman de reeds voor een beginneling ongemeen hooge kwaliteit of rang van onderkoopman.¹

Na een zeereis van ruim een half jaar arriveerde hij 30 October 1716 te Batavia. Ongeveer een jaar later, 19 October 1717, besloten Gouverneur-generaal en Raden van Nederlandsch Indië Jan Albert Sichterman als onderkoopman „om emplooi”, d.i. ter beschikking, naar Bengalen te zenden. Hij vertrok dus naar Hougly, de kustplaats aan de Golf van Bengalen, waar de Directeur dezer vestiging der O. I. Compagnie zijn zetel had. Bijna drie jaren later, 4 Augustus 1719, werd hij benoemd tot kassier te Cassimbazar, eveneens in Bengalen; in 1721 keerde hij naar Hougly terug met eene aanstelling als baanmeester aldaar. Aan deze snelle promotie zal het huwelijk, dat hij op 20 Maart 1720 sloot met Sibilla Volckera, eene dochter van den toenmaligen „secunde” of onderdirecteur van Bengalen, Jacob Sadelijn, en diens echtgenoot Anna Françoise Pelgrom, geen kwaad hebben gedaan.

Directeur van Bengalen was destijds de in de geschiedenis van Nederlandsch Indië beruchte Pieter

¹ Deze en de volgende bijzonderheden over de reizen en het verblijf van Sichterman in Indië dank ik aan de mededeelingen van mijn geachten collega Dr. J. de Hullu te 's-Gravenhage, die deze uit de onder zijn beheer staande archieven van de O. I. Compagnie heeft geput.

Vuyst, een notoire deugniet, die door afpersingen der inlanders eenerzijds en door bedriegerijen ten nadeele der Compagnie anderzijds, evenals zoovele naar Indië overgekomen Nederlanders, bezig was zich snel en op onrechtmatige wijze te verrijken. Immers de eerste helft der 18^e eeuw was de bloeitijd der corruptie in Indië. Misschien kan het aan Sichterman als een „bonne marque” worden toegerekend, dat hij met zulk een chef in onmin geraakte, al was het dan ook „om een particulier querel”. Bij „Houglyse resolutie” van 27 December 1723 werd Sichterman door den directeur Vuyst uit zijn ambt „gedimoveerd” en naar Batavia opgezonden. De zaak kwam hier voor Gouverneur-generaal en Raden. Deze namen 23 Juni 1724 het navolgende besluit: „Zo is verstaan dat gedoente (nl. de handeling van Vuyst) te improberen, dog ook aan de andere kant tot maintien en satisfactie van den gemelden directeur den genoemden Sichterman niet weder na Bengalen als bij wagen van triumphe terug te zenden in zijn vorig employ, dan wel als fiscaal, en billijker geoordeeld den voormelden Sichterman alhier nog aan de hand te doen blijven”. Dientengevolge bleef Sichterman nu een paar jaren te Batavia, waar hem eenige kinderen werden geboren.

De toenmalige Gouverneur-generaal, de bekende Henricus Zwaardcroon, een der weinige flinke gouverneurs uit de eerste helft der 18^e eeuw, maakte een einde aan de malversaties van Pieter Vuyst, die ter dood werd veroordeeld en op het schavot stierf. Tot diens opvolger werd Sichterman's schoonvader Jacob Sadelijn benoemd, terwijl op 5 Juli 1725 (dus

drie jaar vóór het aftreden van Zwaarddecroon) Joan Albert Sichterman door Gouverneur-generaal en Raden werd aangesteld tot fiscaal in Bengalen. Zoo keerde Sichterman met zijn huisgezin terug naar het rijke en vruchtbare korenland van Bengalen, tevens het land van koningstijger en alligator, waar vooral de opium-aanmaak en -uitvoer de grootste winsten afwierp.

Zijn tweede verblijf aldaar duurde ongeveer 19 jaren. Hij werd er achtereenvolgens: fiscaal te Hougly, „secunde” te Cassimbazar (5 Juli 1727), opperhoofd aldaar (17 Juli 1731), directeur van Bengalen (18 Juni 1734) en Raad-extraordinaris van Indië (16 Juli 1740).

Het ambt van Directeur van Bengalen bracht op zich zelve hem reeds groote inkomsten. Hij belegde zijn verworven geld in het oprichten van eigen fabrieken, vooral molens daar te lande. De fortuin was hem daarbij bijzonder gunstig.

In 1744 verzocht en verkreeg hij eervol ontslag uit zijne betrekking van Directeur van Bengalen en verliet hij 25 Maart per zeilboot voor goed dit land om zich naar Batavia te begeven. Hier aangekomen den 13^{en} Juli wachtte hem de eervolle tijding bij resolutie van 30 Juni te voren tot Raad-ordinaris van Indië te zijn benoemd. Reeds den volgenden dag, 14 Juli, nam hij zitting in het machtige college. Evenwel slechts een klein jaar bleef hij in den Raad van Indië werkzaam. De ontzaglijk rijk geworden, inmiddels den 53jarigen leeftijd bereikt hebbende man verlangde naar zijn vaderland. Hij, de vluchteling van bijna 30 jaren geleden, verzocht aan de regeering der Republiek in het vaderland te mogen

terugkeeren. De bede van zulk een rijk en hoog-gestegen man moest (afgezien van redenen van tijds-verloop en geringheid van misdrijf) wel indruk maken, vooral ook daar hij in uitzicht stelde zich in het vaderland, met name in zijn vaderstad te zullen vestigen. Hij kreeg den gewenschten toegang en repatrieerde als admiraal van een uit 25 schepen bestaande retourvloot, welke op 2 September 1745 op de reede van Rammekens bij Vlissingen aankwam. Hij zelf en zijn huisgezin (eenige kinderen waren reeds enkele jaren tevoren naar de Nederlanden gereisd) bevonden zich aan boord van het schip *Woitkensdorp*; de overlevering zegt, dat dit schip en nog een tweede schip geheel bevracht waren met het Chineesche porselein en de overige kunstschatten uit Indië door hem meegebracht.

Sichterman toog naar zijn geboortestad. Hier had hij zijn jeugd doorgebracht, hier woonden vier zijner kinderen, waarvan drie aan de eerste geslachten van Groningen gehuwd.

Zijn oudste zoon, Anthony Ewoud, na met de toevoeging Indo-Batavus op 12 September 1739 aan de academie te Groningen als student in de rechtsgeleerdheid te zijn ingeschreven, zeide na eenige jaren de studie van Romeinsche en vaderlandsche rechten vaarwel en werd der familie-traditie getrouw, kapitein van eene compagnie te voet; vooraf had hij zich in Januari 1743 in den echt begeven met Josina Petronella Alberda van Rensema. Op dat huwelijk en wat daaraan voorafging, komen wij in dit verhaal nader terug. Anthony Ewoud stak eenige jaren later den degen weder in de schede om burgemeester

van Appingedam te worden. Was het dankbaarheid voor genoten protectie, respect voor zijne meerderen of hoop op zegen geweest, welke vader Sichterman destijds had bewogen zijn eersteling, geboren 23 Februari 1722 bij diens doop op 20 Mei d.a.v. door den Engelschen predikant van Calcutta, Josephus Paget, te begiftigen met de voornamen van twee Raden-extraordinaris in Nederlandsch-Indië, Anthony Huysman en Ewoud van Dishoek, beiden destijds machtige heeren (de laatste was Directeur van Bengalen) in de O.-I. Compagnie.¹

Is in het bewindhebberschap der O.-I. Compagnie van Ewoud van Dishoek in de Kamer van Zeeland naast den door Stad en Lande in die Kamer geplaatsten bewindhebber Mr. Jacobus de Winter wellicht de sleutel te zoeken tot het geheim der protectie, welke Jan Albert Sichterman bij zijn gaan naar Indië heeft genoten?

Van de twee oudste dochters was Francina Margaretha sedert ruim een jaar (25 Mei 1744) gehuwd aan Scato Gockinga, destijds reeds lid van de Hoofdmannenkamer van Stad en Lande, en Johanna Maria terzelfder tijd als hare zuster (24 Mei 1744) in den echt getreden met den regent Berend van Iddekinge, den in latere jaren zoo bekenden burgemeester zijner vaderstad.

Te Groningen was ook zijn tweede zoon Gerrit Jan sedert 20 September 1742 als student ingeschreven, wel vertrok deze twee jaren later naar Genève, doch bij vaders tehuiskomst schijnt hij weer te Groningen

¹ Navorscher 1902, blz. 375 en vlg.

te zijn geweest.¹ Ook deze zoon verwisselde eenigen tijd daarna het corpus juris tegen den degen en bracht het in 's lands dienst tot kolonel, laatstelijk commandeur van het fort de Rover bij Bergen op Zoom.

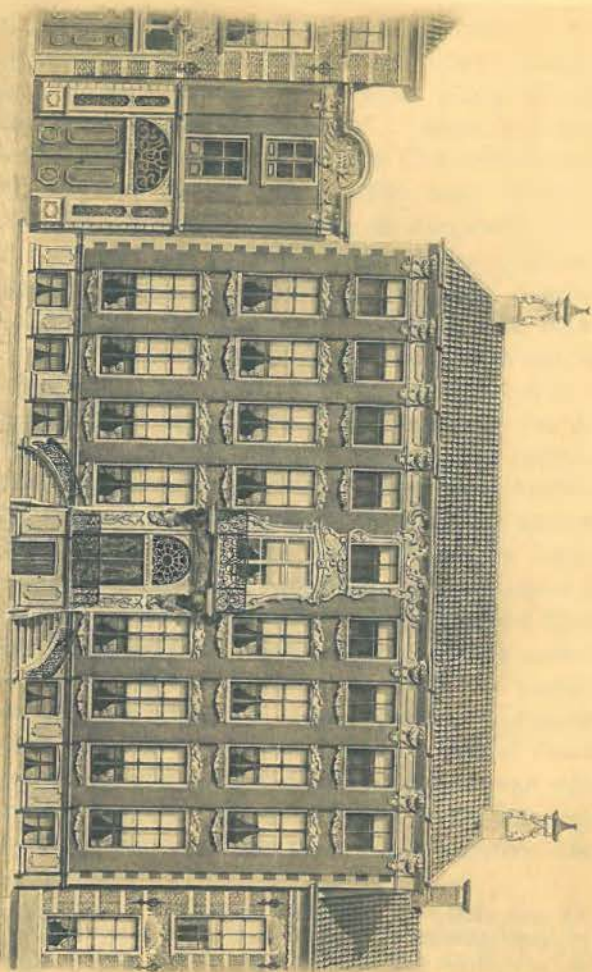
Te Batavia had Sichterman een zoontje op het kerkhof achtergelaten, de reis naar Holland deed hij in gezelschap van zijne vrouw en drie jeugdige kinderen. Van deze koos Jan Albert (zonder student te zijn geweest) den krijgsmansloopbaan; hij stierf in 1750 op 17jarigen leeftijd, reeds in den rang van kapitein van de garde in Saksischen dienst. De op hem volgende dochter Sibylla Volkera, huwde 16 Maart 1755 met Rembt Tobias van Iddekinge (een broeder van Berend voornoemd), die het bracht tot kolonel-commandant van de Oude Schans, terwijl de jongste dochter Christina Elisabeth zich den 9 Maart 1766 op 27jarigen leeftijd in den echt verbond met Anton Adriaan Falconer, graaf van Kintore, een zoon van den Schotschen lord Falconer en Maria van Iddekinge.

Sichterman toog dus naar Groningen, alwaar wij zijne vrouw in December 1745 met attestatie uit Batavia in het lidmatenboek der Gereformeerde gemeente vinden ingeschreven. Het was een ongevoon verschijnsel, dat in Indië rijk geworden kooplieden of regenten zich alhier vestigden. De reden ligt voor de hand. Groningen had in de O.-I. compagnie weinig in te brengen. De hoofdzetels der Compagnie stonden in Holland en Zeeland en

¹ Over de opleiding der twee oudste zoons handelt in hoofdzaak het tweede gedeelte van dit verhaal, blz. en vlg.

meer bepaald in die steden, waar de Kamers waren gevestigd. Met veel moeite had Stad en Lande, een der „uitheemsche provinciën”, zich in 1647 een bewindhebbersplaats veroverd, met niet minder moeite was aan dien bewindhebber eene plaats in de Kamer van Zeeland toegewezen.¹ Meer nog dan hier te lande heerschten in de O.-I. compagnie familierelatie en protectie in ergerlijke mate. Voor de zonen der Groninger regenten en kooplieden was weinig vooruitzicht in Indië, slechts zelden ging een Groninger jongen zijn geluk in „de Oost” beproeven. Dit was Jan Albert Sichterman gelukt, maar de vraag mag worden gesteld hoeveel tot zijn succes het huwelijk met eene dochter van den directeur van Bengalen heeft bijgedragen. Het is bekend, dat de massive en prachtige 17^e en 18^e eeuwse heerenhuizen, welke nog de grachten en straten van Amsterdam, Rotterdam, Middelburg, Dordrecht en andere Hollandsche steden sieren, bijna alle uit in Indië verworven schatten zijn gebouwd. Sichterman zou niet minder doen. Het mooiste heerenhuis, dat Groningen bezit, heeft hij laten bouwen. Aan de noordzijde van de Ossemarkt verrees in 1750, ter plaatse waar een heerenhuis en enkele kleinere woningen hadden gestaan, het groote huis, dat hoewel thans in tweeën gesplitst nog duidelijk de sporen van zijn eenheid draagt en ook gemakkelijk weder tot dien oorspronkelijken vorm zou zijn terug te brengen. Op

¹ Vgl. Mr. J. E. Heeres: Hoe Stad en Lande een bewindhebbersplaats in de O.-I. Compagnie machtig werd, in Bijdr. v. Vaderl. Gesch. en Oudheidk. IIIe Reeks, dl. VII, blz. 301.

het bordes van de stoep, waarheen twee trappen leiden, stond men destijds niet voor twee nauw tegen elkaar gedrongen deuren, doch voor één dubbele prachtig gebeeldhouwde deur met rijk versierd bovenlicht. Boven deze deur verhief zich, niet zooals thans een uit blokken zandsteen opgestapelde scheidslijn, doch prijkte een rijk omlijst middenvenster, waarvoor een door sierlijk smeedwerk, vertoonende het monogram J. A. S., omgeven balcon, gedragen door twee gebeeldhouwde hermen, Bengaalsche negers voorstellende. Nevensgaande teekening geeft een kijk op den oorspronkelijken toestand. Waar de prachtige deur is gebleven, zullen wij straks zien. De uiterlijk nog bestaande porte-cochère ten westen van het huis diende als doorgang voor de koetsen, welke na hunne gasten te hebben geloosd, door den grooten tuin naar het Nieuwe of Noorderkerkhof werden gereden, waar zij een uitgang vonden bij de stallingen, het koetshuis en de knechtenwoningen aldaar gebouwd.

Het huis door de groote dubbele deur binnentredende, kwam men in een breede vestibule, door de ramen wederzijds de deur vroolijk verlicht. Een dubbele trap leidde naar de tweede verdieping. In het midden onder de trap, dus tegenover de voordeur, was, half rond in de vestibule uitgebouwd, de toegang naar de middenachterkamer of groote zaal, welker wanden met rood fluweel waren bekleed. Dit vertrek was aan weerszijden geflankeerd door eene suite van twee kamers, zoodat in het geheel half rondom de vestibule vijf door breede vleugeldeuren onderling verbonden groote kamers voor de ontvangst van tal van gasten waren ingericht. Die

kamers waren meerendeels met prachtige behangsels bekleed, waaronder in het westelijk gedeelte een kostbaar „Japans verlackt behangsel". Een ongemeen kostbare inboedel, kunstvoorwerpen van inlandschen en uitheemschen arbeid, vulde het geheele huis; wij komen daarop nader terug.

Het moet een diepen indruk op de Groningers dier dagen hebben gemaakt, die rijkdom, welke op allerlei wijzen te pronk werd gesteld, hetzij dat de prachtige koets ¹, met de donkere negers op bok en achterplank, getrokken door zes paarden, door Groningens straten reed, hetzij dat de rijke man voor het open raam gezeten geldstukken aan het voor zijn huis saamgeschoolde volk toewierp. En als elken rijken koopman in Holland mocht ook aan Sichterman geen buitenplaats ontbreken. Natuurlijk moest deze naar den smaak der tijden aan het water zijn gelegen. Doch een Vecht, een Spaarne, een Schie was er bij Groningen niet te vinden, wel trekvaarten in allerlei richtingen. Evenwel ook in Holland stelden velen zich daarmede tevreden. Door Sichterman werd in 1745 en 1746 ² een groote buitenplaats aangelegd te Wildervank (thans aan het

¹ In den nader te bespreken inventaris van den inboedel wordt onder meer rijtuigen vermeld: „een staattoets met drie groote spiegelglazen met vergulde platen". Ook de hierbij behorende gereiden waren met verguld koperen gespen versierd, terwijl de inventaris mede spreekt van „een geborduurd kleed behorende over de bok van een koets".

² In de schuldprotocollen van Burg. en Raad van Groningen en de protocollen van verzegelingen verleden voor pastor en kerkvoogden van Veendam komen onderscheidene aankomstbrieven van gronden ten behoeve van die buitenplaats voor.

zuidwestelijk einde der gemeente Veendam) op een eiland van drie zijden door het Westerdiep omgeven, ongeveer tegenover het Middelste verlaat. De plaats strekte zich tusschen twee wijken over eene aanzienlijke lengte westwaarts tot aan het Borgercompagniester hoofddiep uit. Hij noemde zijn buitengoed Woellust, zeker een zonderlinge naam voor een landgoed, waar een rentenier na een veelbewogen leven in de tropen de rust van den ouden dag komt zoeken. Wij zullen dan ook dien naam eerder in verband moeten brengen met den aanleg der rondom gelegen venen, welker dalgronden, na afgraving van het hoogveen, worden gewoeld om geschikt te worden gemaakt tot bouwgrond en teelaarde.

Het Groningsch Museum is in het gelukkig bezit van twee teekeningen in krijt op perkament van genoemde buitenplaats. Zij hebben te weinig kunstwaarde om tot illustratie van dit verhaal te worden gereproduceerd. Zij zijn echter voldoende duidelijk om ons eene voorstelling van het huis en de omgeving te verschaffen. Het was een gebouw van ééne verdieping, in het midden de deur met aan weerszijden vier groote ramen, en aan elke zijde een kleiner gebouw als zijvleugel. De omgeving bestond uit lanen van geschoren hagen en jonge opgaande boomen, op de eind- en kruispunten versierd met vazen en beelden. Achter het huis in een rond perkje met bloempotjes sprong lustig een kleine fontein. Bruggen en brugjes leidden over de rechte wijken en zijwijken. Op een der teekeningen is de koets met zes paarden niet vergeten. Het merkwaardigste echter van de buitenplaats was de hier aan-

gelegde faisantenkweekerij, een voor die dagen in ons land groote zeldzaamheid. Hier bracht Sichterman de zomermaanden door, hier ook schijnt hij grootendeels te hebben vertoefd, toen zijn huis aan de Ossemarkt nog niet gereed was.

Het waren echter niet alleen de Groningers, op wie al deze pracht en rijkdom indruk hebben gemaakt, ook een vreemdeling als de geleerde Duitscher Johann Beckmann stond hierover verbaasd. Deze aanstaande Göttinger hoogleeraar in de oeconomie deed in 1762 een reis door Nederland en heeft de lotgevallen en indrukken van zijn tocht in een dagboek neergeschreven.¹ Wij veroorloven ons over diens bezoek aan Groningen enkele mededeelingen over te nemen. Beckmann kwam aan het einde van zijn reis door de Vereenigde Nederlanden met een zeilschip van Amsterdam over Lemmer in den avond van 9 December te Stroobos op het Groninger gebied aan. Na twee uren rust op het bed, want hij was „sehr mürbe” van het ongemakkelijk zitten in het door het ongunstige weder heen en weer geslingerde schip, bestelde hij met eenige medereizigers een „extra-schuyt” en vertrok ’s nachts om 12 uur naar Groningen, waar men (er was ijs in het Hoendiep) te 6 uur des morgens aankwam, zoodat men nog een half uur buiten de stad op het openen van de poort moest wachten, „Gröningen wird nämlich als eine Festung, nicht für die schuyten geöfnet.” Hij nam zijn intrek in het naar zijn zeggen beste loge-

¹ Uitgegeven door Prof. Dr. G. W. Kernkamp in Bijdragen en Mededeelingen v. h. Hist. genootsch. Dl. XXXIII, blz. 311 en vlg.

ment der stad, volgens hem het Parlement van Engeland geheeten. Vermoedelijk heeft hij zich in den naam vergist, en zal hij hebben bedoeld „de Koning van Engeland”, gelegen aan het Akerkhof. Ik geloof, dat indien hij zich tot mij had kunnen wenden, ik hem voor dien tijd wel betere herbergen te Groningen had kunnen aanwijzen. Over dat logement is hij niet best te spreken. „Ich fand schlechtes Logis, schlechte Leute und fast gar keine Aufwartung. Ich konnte nicht einmal ein Zimmer mit ein Kamin erhalten und musste, um einmal warm zu werden, ins Kaffeehaus gehn”. De eenige troost was, dat hij in het logement kennis maakte met den eveneens aldaar logeerenden beroemden Italiaanschen violist Tassarini, wiens concert hij dien avond bijwoonde. Hij vindt Groningen wel een aardige stad met hare groote marktpleinen, haar prachtige Martinatoren met fraai klokkenspel, „allein” zegt hij, „man vermiszet hier schon viel van der Holländischen Pracht and Reinlichkeit.” Den dag na zijn aankomst bezocht hij het college van prof. N. W. Schroeder, alom bekend als „de Arabier”. De hoogleeraar „docirte, wie alle Holländische Theologen, im Schlafrock, so wie auch viele von seinen Zuhörern in diesem Putze erschienen.” Over dezen hoogleeraar, evenals over diens collega in de theologie prof. Gerdes, aan welke heeren hij te huis bezoeken bracht, deelt hij in zijn dagboek nog al een en ander mede. Overigens is zijn oordeel over de Groninger hoogeschool niet gunstig, er zijn weinig beroemde professoren, de studenten zijn meerendeels „reformirte theologen”, onbeschaafde jongelui; studenten in de medicijnen zijn er zeer

weinigen, een goede boekwinkel zoekt men te Groningen vergeefs. Zijn oordeel gebaseerd op een bezoek van ongeveer drie dagen, is zeker wel wat vluchtig. Beckmann heeft alles door een te zwarten bril bekeken; hoe dikwijls oefenen niet allerlei bij-omstandigheden op ons oordeel hun invloed uit. Het moet echter worden erkend, dat de Groninger hogeschool destijds niet in een periode van bloei verkeerde.

„Mit einem Worte”, zoo gaat Beckmann in zijn reisbeschrijving voort, „Gröningen gefäll mir ganz und gar nicht. Es ist auch nichts merkwürdiges darinn, auszer dem Sichtermannschen Haus”. Over dezen „Herr Sichtermann” weet hij heel wat mede te deelen. Deze mededeelingen zijn grootendeels in dit verhaal ingelascht. Beckmann bracht een bezoek aan het merkwaardige huis, dat nog wel prachtiger geworden zou zijn, zegt hij, als Sichterman bij den bouw aanwezig was geweest. Dit klopt met de bij de familie nog voortlevende overlevering, dat Sichterman, toen hij het voor hem gebouwde huis voor het eerst aanschouwde, zich minachtend over het uiterlijk zou hebben uitgelaten. Waar hij tusschen de jaren 1746 en 1750 heeft vertoefd, is mij niet duidelijk geworden, ten deele op zijn eveneens prachtig gemeubileerd landgoed, om bij den aanleg van tuin en bosch aanwezig te zijn, misschien ten deele op een groote reis in het buitenland. Het huis is door Sichterman „ganz mit Ostindischen Schätzen dergestalt ausgefüllt, dasz man nichts darinn findet, so nicht in Indiën und China gemacht wäre. Man erstaunet über die Pracht, indem gewisz kein König

ein schöneres Ameublement haben kan”. Vooral trokken zijn aandacht „sehr schöne Chinesisch bemahlte Spiegel, goldene Kaffee- und Thee-Geschirre, von gravirtem und emailirten Golde”, verder doozen en kleine bureaux, kunstig en smaakvol uit paarlemoer gesneden, dan twee modellen van den bekenden toren in Peking met zijne afhangende klokjes. Deze modellen waren uit paarlemoer en edelgesteenten vervaardigd, de klokjes van goud met echte parels.¹ Ook vele Chineesche afgodsbeelden, waaronder inzonderheid de Pitzli-Putzli. Onder het vele porselein trok zijn aandacht de koffie- en presenteerbladen van rijst, door de Chinezen zoo geprepareerd, dat het op het mooiste marmer gelijk. Die bladen zijn natuurlijk zeer licht, maar kunnen geen vocht lijden, want dan zouden zij smelten. Een tafel, voorstellende een fontein en geheel samengesteld uit schelpen, slakkehuisjes en andere conchylien roemt hij bovenal.² „Gewisz”, zoo eindigt hij, „man weis nicht ob man hier mehr die kluge Wahl und das schöne Arrangement dieses Ameublement oder den Reichthum des Herrn Sichtermanns oder aber die grosze Kunst und Geschicklichkeit der Chineser bewundern musz”.

Over de familie van Sichterman is Beckmann niet volkomen juist ingelicht, immers in 1762 was aan Sichterman niet enkel één zoon in leven gebleven, doch bezat hij er twee. Dat ééne dochter destijds nog ongetrouwd was, is juist, doch wie met de andere dochter (hij bezat er n.b. destijds nog 3 of 4),

¹ Deze staan ook in den inventaris vermeld.

² Bij het opmaken van den inventaris in 1764 stond dit pronkstuk in het zomerhuis.

die met een Prediger is gehuwd, wordt bedoeld, is niet duidelijk; hij zal den deftigen in het zwart gekleeden hoofdman Gockinga voor een predikant hebben aangezien.

Beckmann weet verder te verhalen, dat Sichterman nog steeds groote sommen uit zijne fabrieken te Bengalen betreft, vele Indiërs als bedienden rondom zich heeft en eindelijk dat de Groningers aan hem (Beckmann) vele belachelijke histories over de liefdesavonturen van den heer Sichterman wisten te vertellen, „unter andern hat ihn einst ein Prediger mit einer geladenen Pistole von seiner Frau gejaget“.

Onze geleerde reiziger sluit zijn dagboek over Groningen met deze woorden: „Diese Sichtermannschen Schätze sind vielleicht das einzige merkwürdige in Gröningen; sie verdienen aber auch eine Reise“.

Deze laatste meening wordt ook uitgesproken door een andere reiziger, n.l. Heinrich von der Hude, pastor zu St. Marien te Lübeck, die in 1755 ons land bezocht.¹ Deze theoloog was het in ons land voornamelijk te doen om kerken, het daarin gebruikelijke ceremonieel en de daarin verkondigde leeringen, alsmede de godsdienstige vraagstukken en de kerkelijke toestanden te leeren kennen. Te Groningen, waar hij zijn intrek nam „int oude Winschot“² bij mijn

¹ Deze reisbeschrijving van Heinrich von der Hude is uitgegeven in het vrij zeldzame, althans in ons land niet te vinden periodiekje: Joh. Bernouilli's *Sammlung kurzer Reisebeschreibungen*, Band XIII en XIV (Berlin 1784). Ik ontving deze mededeelingen over Sichterman uit dit boekje van den heer J. N. J. Jensen te Amsterdam, aan wien ik daarvoor hier mijn hartelijken dank betuig.

² Een vrij wel onbekende herberg aan het Winschoterdiep.

Heer Dietermann", vertoefde hij eenige dagen met hetzelfde doel en sprak hij ('t was ongelukkig juist in de vacantie) slechts eenige professoren, n.l. Gerdes, Offerhuis en Eck. Ook bezichtigde hij de bibliotheek; den bibliothecaris noemt hij „ein der grössten Ignoranten". „Hierauf besahen wir das uns von unserm Wirth so hoch angerühmte Sichtermannsche Palais, welches schon allein eine Reise nach Holland und Gröningen verdienet". Hij geeft eenige korte mededeelingen over den levensloop van „Herr von Sichtermann", dien hij „ein geborner Holländer von Adel" noemt, welke hoofdzakelijk overeenkomen met de berichten door Beckmann gegeven. Hij weet daarbij te vertellen, dat mevrouw Sichterman „200.000 Reichsthaler", d. i. dus f 360.000, mee ten huwelijk bracht. De inwendige pracht van het mooie huis heeft al zijne verwachtingen overtroffen. „Man findet darinn eine unglaubliche Menge von Japanischem und Chinesischem Porzellan, von Gold- und Silbergeschirr (hij noemt o. a. zilveren bouquets met bloemen van robijnen, smaragden en diamanten), und den kostbarsten Gemälden". Die schilderijen van de beroemdste Italiaansche en Hollandsche meesters zijn zoo talrijk, „dass fast ein jedweder Fleck im Hause damit geziert ist". Deze opmerking is volkomen juist. Wie den inventaris van den inboedel inziet zal bemerken, dat alle kamers, gangen en overloopen met schilderijen en ivoren beeldwerk in zwarte, koperen en zilveren lijsten waren behangen; in de marmeren spreekkamer o. a. hingen niet minder dan 61 schilderijen in gouden lijsten. Von der Hude verbaast zich over al het

marmer in het huis, zelfs tot in de keldertrappen ¹ aangebracht. Ook in den tuin, die „zwar nicht gross, aber desto geschmackvoller und prächtiger ist“, zijn voortreffelijke beelden en groepen, deels van albast, deels van Italiaansch marmer; de fonteynen zijn „stark vergoldet“ ². „Mit einem Wort“, zoo besluit von der Hude, „ich habe ausser dem grünen Gewölbe in Dresden keinen Ort gesehen, wo mehr Kostbarkeiten, mehr Pracht und Schönheit an zu treffen“. Aan het einde van de bezichtiging van al dit schoons werden de bezoekers „in des Herrn von Sichtermanns Kabinett“ geleid. Zij vonden daar den ouden „aber dabey ansehnlicher und wohlgebildeten Mann“, die echter enkel Hollandsch sprak. De gasten werden zeer beleefd ontvangen, kregen een glaasje wijn, terwijl de gastheer het hart van den Lübecker pastor stal door „nach vielen besondern Umständen unserer Vaterstadt“ te informeren.

Van 's heeren Sichtermanns vriendelijkheid als gastheer getuigt ook de bekende advocaat en rechtsgeleerde schrijver Franciscus Lievens Kersteman, professor honorarius en lector juris te Heusden. Deze merkwaardige, vrij dubieuze figuur, wiens loopbaan

¹ Deze zijn nog aanwezig.

² Volgens den inventaris stonden er in den tuin twee enkele en twee dubbele marmeren vazen, vier marmeren beelden, acht marmeren „borstmannen en -vrouwen ieder op een piedestal van grotwerk“ en vier hardsteenbeelden. Verder waren er vergulde looden beelden „verbeeldende de zeegedierten“. Bij het opmaken van den inventaris in Februari was de keuken, waar 7 oranjeboomen, 10 laurieren, 6 mirten, 6 aurikels, allen in vaten en potten geplaatst, een onderdak gedurende het koude jaargetijde hadden gevonden, in een soort wintertuin herschapen.

dien van andere 18e eeuwse avonturiers zoo ongeveer op zijde streeft, heeft aan het einde van zijn leven het wenschelijk geacht zijne „levensgevallen“ te beschrijven, „niet alleen om de beruchte rol, die ik in de wereld gespeeld heb, maar wel voornaamlijk uit oorzaak van de strijdende gissingen, welken ten dien opzichte gemaakt zijn“. In zijn door hem zelf beschreven en in 1791 uitgegeven „Leven“ ¹ verhaalt hij ook een en ander over zijne kennismaking met den heer Sichterman. De bekende zaak van het onbetaald blijven der door de provincie Stad en Lande van Groningen tot dekking der oorlogskosten in 1665 aangegane lijfrenten was de aanleiding. Mr. Heeres heeft in den eersten jaargang van dit jaarboekje ² over deze kwestie en de groote moeilijkheden daaruit ontstaan uitvoerig gehandeld. Het blijkt, dat ook Mr. Kersteman in deze zaak gemoeid is geweest. Hem werd in het najaar van 1760 ³ opgedragen een plan van vergelyk tusschen de provinciën Holland en Groningen („dat ik met behulp van een Haagsch practisijn ontworpen had“, zoo zegt Kersteman) aan het oordeel van de Staten van Stad en Lande te onderwerpen. Kersteman was destijds een jong advocaat en „het lokaas ter behaalinge van groote vergeldingen was wel de voornaamste drijfveder“, welke hem „deed overhellen om de voor-

¹ Het leven van F. L. Kersteman, 2 dln., Amsteldam bij J. B. Elwe 1792.

² Mr. J. E. Heeres, Holland contra Groningen in Gron. Volks-Alm. 1890, blz. 175 en vlg.

³ Vgl. Het Leven voornoemd, dl. I, blz. 124 en 134; en Heeres t. a. p. blz. 196.

geslagene commissie naar Groningen aan te nemen". Hij begaf zich naar de hoofdplaats van Stad en Lande, „alwaar wij bij onze aankomst, hoe zeer de Hollanders destijds aldaar in geen goeden reuk waren, nogthans zeer minzaam ontvangen werden". Ongeveer 27 dagen was hij bijna onafgebroken werkzaam en het gelukte hem de reeds jaren lang hangende zaak tot een goed einde te brengen. „Door middel van mijnheer Mendez, een omgevallen Portugeesche Jood, die een doorsleepen verstand bezat", zoo verhaalt Kersteman, „geraakte ik in kennis met de alomberuchte vrouwenbeminnaar Sichterman, gewezen Directeur-generaal van Bengalen, toenmaals met zijn familie verblijf houdende in de Wildervank, in de nabuurschap van Groningen gelegen, alwaar hij op zijn prachtig buitengoed een vorstlijke stoet onderhield, en dagelijks voor allerhande vreemdelingen, die hem aldaar kwamen bezoeken, behalven vrij logement, toegang tot zijn tafel gaf. Hij bewoog mij om eenige dagen op zijn landgoed te verblijven, terwijl hij mij wegens verscheidene nog onbeslist hangende processen spreken moest, hoewel zijn voornaamste oogmerk eigenlijk daarin bestond om met mij te raadpleegen, hoedanig men de losmaaking zoude kunnen verkrijgen van vier tonnen gouds, welke ten behoeve van zijne beide kinderen op de weeskamer te Amsteldam vaststonden en almede geduurende het verschil tusschen de beide Provinciën (Holland en Stad en Lande) als eigendommen, behoorende aan ingezetenen van Groningen, door de schuldeischers van Holland in beslag genomen waren. Na mij met alle zijne beslommerende zaaken belast te hebben, die naderhand ook naar zijn genoe-

gen afgedaan werden, kon ik met welvoegelijkheid aan zulk een vette kalant, die mij binnen korten tijd meer dan een half duizend guldens salaris in den zak joeg, niet weigeren om hem tien dagen in dat aangenaam buitenleven gezelschap te houden, na hetwelke Mijnheer Sichterman mij in persoon na Groningen verzelde, bij welke gelegenheid hij de goedheid had mij zijn kostbaar en overheerlijk gebouw, dat na een klein Koninklijk paleis geleeke, en op de Ossemarkt stond, van binnen te doen beschouwen".

Toen Kersteman de bewuste zaak tusschen Groningen en Holland tot een goed einde had gebracht, (dit zal den 30sten October 1760 zijn geweest, toen de uitwisseling der „ratificatie" door beide provincien heeft plaats gehad ¹ begaf hij zich opnieuw naar Wildervank ² „om afscheid te neemen van Mijnheer en Mevrouw Sichterman gelijk ook van zijne beminnelijke dochter (de jongste en destijds eenige ongehuwde, Christina Elisabeth, oud 21 jaren)". „Zijn Edelheid", zoo vertelt verder de jonge, voor de vrouwelijke sekse verre van ongevoelige advocaat, „bewoog mij tegen wil en dank om nog drie dagen in zijn verrukkelijk zomerverblijf te logeeren. Ik was ten deezen tijde nog geheel onkundig aangaande de bedekte gevoelens van de jonge jufvrouw Sichterman ten opzichte van mijn persoon, schoon ik geduurende mijn verblijf in de Wildervank altijd gemeenzaam met haar hadde omgegaan, en ook buitengemeen

¹ Heeres t. a. p. blz. 196.

² Kersteman t. a. p. blz. 140.

vriendelijk door haar bejegend werd, maar Mevrouw Mendez, die haare vertrouweling was en mij naderhand met haar man een bezoek te Bommel kwam geeven, wist mij te zeggen, dat indien ik destijds bres op het hart van deeze jonge dame geschoten had, ik waarschijnlijk veel velds zoude gewonnen hebben, doch ik was te beschroomd om zulk een wisselvallige onderneming te waagen". Jammer voor hem, is men geneigd te zeggen, want was hij minder beschroomd geweest, hij had eene rijke echtgenoot gekregen, hetgeen hem waarschijnlijk zou hebben weerhouden zich later schuldig te maken aan het maken van een valschen wissel, waarvoor hij een twaalfstal jaren (hij werd veroordeeld tot 30 jaren) in de gevangenis heeft moeten boeten.

Gedurende 14 jaren heeft Sichterman in zijn rijken staat te Groningen geleefd. Tegen de Februari-verkiezingen van 1756 schijnt hem de lust te zijn bekropen een politieke rol te gaan spelen. Althans d'Affry, de Fransche gezant in den Haag, bericht in een schrijven van 16 Januari 1756 aan zijne regeering, dat hij een bezoek heeft gehad van „Mr. Zikterman" te Groningen, voormalig commandant der O. I. bezittingen, schatrijk en begeerig naar invloed in zijne provincie, een man, die uitmuntend denkt¹. Nergens echter blijkt, dat Sichterman eenig succes in deze richting heeft gehad. Geen enkel regeeringspostje, noch vanwege de stad, noch vanwege de

¹ Brieven van d'Affry aan de Fransche regeering, ed. Bussemaker in Bijdr. en Mededeel. v/h. Hist. Genootschap dl. XXVII blz. 309.

provincie Groningen is hem ooit ten deel gevallen¹. Neen, hij zal den ledigen tijd, die hem van het beheeren van zijn groot fortuin overbleef, hebben besteed aan zijne verzamelingen, want hij was, de geest of mode van zijn tijd getrouw, een verzamelaar pur sang. Hij volgde daarbij het voorbeeld van die talrijke Duitsche vorstjes, die in hunne landsheerlijke verblijven als „beminnaars van objecten van kunst en smaak" er kabinetten van allerlei aard, doch vooral van „rariteiten" op na hielden, waarvan men de droeve resten nog in enkele onttroonde voormalige residentiestadjes mag aanschouwen.

Den 15en Januari 1764 stierf de om zijn rijkdom zoo vermaarde en benijde man. Zijn lijk werd eenige dagen daarna in een onzer kerken begraven. Als men in den geest van den overledene heeft gehandeld, zal de begrafenis zeker met pracht en praal zijn geschied. Dit zal echter wel altijd een vermoeden moeten blijven. Immers een exemplaar van de Groninger courant van 1764 is niet bewaard gebleven en ook al ware dat nog ter onze beschikking, dan zou het blad vermoedelijk niets over deze begrafenis bevatten. De nieuwsberichten van de in omvang zeer kleine courant waren zeer schaarsch en betroffen doorgaans alleen de hooge Europeesche politiek. Berichtjes over moorden, branden, ongevallen, feesten, kortom het nieuws van den dag zal men daarin tevergeefs zoeken.

Nog minder zal men daarin vinden eene mede-

¹ Voor de Ommelanden heeft hij zich in 1754 en 1756 als eigenerfde van Loppersum laten inschrijven, maar toen het er op aan kwam zijn — zeer twijfelachtige — rechten om op de Ommelander vergadering te mogen verschijnen te verdedigen, is hij niet opgekomen. (Noot v. d. Red.)

deeling van het gerucht, dat zich weldra door Groningen verspreidde, dat de Bengaalsche heer Sichterman boven zijne financieele krachten had geleefd. Zijne stadgenooten zullen echter eene bevestiging van dit gerucht hebben gevonden in de advertentiën, welke reeds enkele maanden na zijn dood mededeeling deden van de a.s. verkooping van den prachtige inboedel van den overledene.

Trouwens Burgemeesteren en Raad zullen bij het vóór hen verlijden van enkele acten, waarbij de heer Sichterman als schuldenaar optrad, elkander wel eens van ter zijde hebben aangekeken en bedenkelijk de pruik hebben geschud. Immers het doet zelfs ons vreemd aan bij het doorbladeren der schuldprotocollen der stad Groningen daarin, hoe meer men 1764 nadert, steeds meer verzegelingen te vinden, waarbij wegens geleend geld Joan Albert Sichterman als schuldenaar verschijnt. En zoo is het eveneens in het protocol van verzegelingen verleden voor pastor en kerkvoogden van Veendam en van Wildervank. Bevreemdend is het ook in die protocollen te lezen hoe eenige groote boerenplaatsen, voornl. onder Beerta en Finsterwolde, in de jaren tusschen 1740 en 1745 door den gemachtigde van J. A. Sichterman voor hem als geldbelegging aangekocht, in de jaren na 1755 weder aan anderen bij wijze van verkoop worden overgedragen. Een en ander wijst niet op voorspoed in zaken.

Weldra verschenen in het voorjaar van 1764 de gedrukte catalogi der te houden veilingen van de verzamelingen van wijlen den heer Sichterman. Het Rijksarchief te Groningen is zoo gelukkig drie dier catalogi te bezitten, waarin (en dit geeft juist de

waarde aan die boeken) bij elk te veilen nummer de som is vermeld, waarvoor het voorwerp in handen van de koopers is overgegaan.

De eerste veiling had plaats op 1 Mei 1764 en volgende dagen en was die van „een schoone Partij keurlijke Nederduitsche, Fransche en Latijnsche Boeken, beneevens een fraaije verzameling van Prenten, een groote Partij Insectens in Liquor, eenige Natuurlijke zeldzaamheden, en andere Rariteiten.”

Onder de boeken zijn een groot aantal werken over numismatiek, vooral over Romeinsche keizermunten, doch ook over munten en gedenkpenningen van latere eeuwen. Verder werken noodig of nuttig bij het verzamelen van gemmen of gesneden steenen, bij het verzamelen en bewaren van insecten, reptilien en andere voorwerpen van natuurlijke historie, vreemde planten enz. De geschiedenis van het vaderland en van de theologie is door een behoorlijk aantal werken vertegenwoordigd, talrijk zijn de stedenbeschrijvingen en nog talrijker de reisbeschrijvingen langs alle kusten en door alle gewesten der wereld. Prachtige atlassen en plaatwerken werden ter tafel gebracht. De Groote zeeatlas met zee-, vlagge- en scheepskaarten, samen met le Neptune François in twee deelen in 1693 te Amsterdam bij Pierre Mortier uitgegeven, bracht de hoogste prijs van alle verkochte boeken op, nl. f 61.— enkele jaren geleden is dit werk te Parijs op eene veiling voor f 12000.— francs van de hand gegaan ¹.

¹ Het verdient voorzeker vermelding, dat de boekerij van het Rijksarchief te Groningen een, hoewel eenigszins geschonden, exemplaar van dit kostbare werk bezit, blijkens de op het schutblad geschreven opdracht een geschenk van den rentmeester Andreas Spanheim aan de Gedeputeerde Staten van Stad en Lande in 1694.

Drie deelen van den bekenden atlas van G. en J. Blaeu zijn gegaan voor den prijs van samen *f* 4.50, dus *f* 1.50 per deel. Men zou er nu allicht een honderd guldens per deel voor moeten besteden.

Ook muziekboeken, meerendeels voor viool en „cimbalo” werden te koop gepresenteerd en men zoude niet in de 18^e eeuw zijn geweest, als niet de boekerij een aantal zoogenaamde schelmromans had bevat. Na het boven reeds vermelde over de erotische neigingen van Sichterman is het niet vreemd in zijne nalatenschap een aantal meest octavo-boekjes aan te treffen met titels als: „le miroir des Courtisannes de ce temps”, „Staatkundige en verliefde Historie van den cardinaal Portocarrero”, „Secrette des femmes galantes de l'antiquité”, benevens de al of niet met de adjectieven „galantes, célèbres, amoureuses etc.” aangekondigde „aventures” van allerlei mademoiselles en madames.

De 102 nummers prenten, waaronder onderscheidene serien, pakketten of portefeuilles, en waarbij van allerlei bekende graveurs, gingen voor lage prijzen, de vijf gulden niet te boven gaande, van de hand.

Van de collectie „gediertens in Liquor”, waaronder talrijke slangen, hagedissen, visschen, zeesterren, rupsen, zeekatten, cameleons enz. enz. werd de hoogste prijs, die van *f* 5 en 10 st. besteed voor nr. 122, zijnde een „Foetus trimestris van een Negerinne”.

De verkoop van de „Natuurlijke zeldzaamheden en andere Rariteiten” begon met die van „Een opgevolde Crocodil of Kaiman, 5 à 6 voeten lang”. Verder treft men aan eenige hoofden van zeekalf, een vliegende draak, tanden van zeekalveren (waar-

onder met zilver gemonteerd), opgezette paradijsvogels, vreemde eieren, koraalgewassen, vreemde noten, een opticaspiegel (verkocht voor *f* 27.—) met eenige honderden „perspectiefprenten”, microscopen, telescopen, brandspiegels, prachtige kompassen, zonnewijzers, globen, en allerlei mathematische en astronomische instrumenten.

De tweede veiling had plaats op 20 Augustus 1764 en volgende dagen. Thans kwam onder den hamer „een fraay Cabinet, konstige en playsante Schilderijen van de voornaamste en beroemdste Meesters, als van Rembrandt, Wouerman, Weeninx, Jan Steen, W. v. d. Velde, Bakhuyzen, Stork, Hondekoeter, Lingelbach, Ruysdaal, Wijnants, Dusart en meer andere. Verder een menigte fraaye Teekeningen, in lijsten en glazen, mitsgaders een kostbare verzameling van zeer konstige Goudene, Silvere, Ivoire, Paerlemoere, Schildpadde en zeer veel andere *Rariteiten*”.

De verkooping werd ingezet met no. 1: „Een overheerlijk stuk van Rembrandt van Rhijn, zijnde een levensgroot oudt man, die voor een venster zit te schrijven”. Het treft ons Rembrandt als no. 1 van de schilderijen aan te treffen. Immers het is voldoende bekend, dat de kunstwerken van Rembrandt gedurende bijna een eeuw na zijn dood geen hooge waardeering hebben genoten. En ook in 1764 was dit hier te lande nog niet recht het geval. Omstreeks 1750 is echter plotseling in Engeland eene belangstelling voor Rembrandts werken ontstaan. De bekende verzamellust der lords, reeds altijd vol belangstelling voor oud-hollandsche kunst, wierp zich onverwachts op de Rembrandts en werd daarin door de

Engelsche kunsthandelaren aangemoedigd. Het is dan ook zeer waarschijnlijk, dat dit „overheerlijk stuk”, hetwelk slechts *f* 102.— opbracht, naar Engeland is verhuisd, evenals de twee andere portretten door Rembrandt, welke voor *f* 31.— en *f* 18.— en het „ongemeen fraai en natuurlijk stuk” van hem, voorstellende den apostel Petrus en een der evangelisten, welke voor 8 gl. en 15 st. van de hand zijn gegaan. No. 16 van den catalogus, getiteld: „Daar de Engel bij Tobias komt, door Gerbrandt van den Eckhout, zo goet als van Rembrandt”, bracht *f* 90.— op; dit schilderstuk hangt thans in het museum te Brunswijk. Zoo zouden de tegenwoordige eigenaren van een groot aantal der collectie, in het geheel uit 404 schilderijen bestaande, door onze kunsthistorici kunnen worden nagespoord; wij vermelden nog alleen, dat de hoogste prijs, nl. *f* 400.—, werd besteed voor het kapitale doek van den bekenden stilleven-schilder Jan Weeninx, „waarin verbeeldt word een levens groot Hart, met een Reiger, Snaphaan en Weytas op de voorgrond, en doode Haazen en Patrijzen, die aan een Boom hangen. Aan de andere zijde een levens-groote Hondt, voorts in 't verschiet een schoon Landschap”, gejaarmerkt 1708. Het stuk prijkt thans in de National Gallery te Londen. De 404 schilderijen, zoo goed als uitsluitend Hollandsche en Vlaamsche kunst, wij noemen nog behalve de in den titel vermelde namen die van Frans Hals, Rubens, ter Borch, Pieter de Hooze, Jan Miense Molenaar, Caspar Netscher, van Mierevelt enz. enz., zijn verkocht voor 7510 gl. en 13 stuivers. Het is maar goed, dat de erfgenamen van Sichterman niet hebben

kunnen bevroeden, dat thans 150 jaren later, door allerlei omstandigheden, als daar zijn meerdere waardeering der Hollandsche kunst, modezucht, kapitaalopeenhooping in Amerika, depreciatie van het geld enz., de waarde dezer 404 schilderijen zeker meer dan een millioen guldens zou zijn.

Wij keeren tot de veiling terug. De ter tafel gebrachte teekeningen, meerendeels van planten en bloemen, sommigen „in couleuren”, anderen in O. I. inkt, in penteekening, „met roet gewasschen”, komen mij voor niet veel zaaks te zijn geweest. Ik voor mij had er de landschappen in couleuren van Cornelis Troost uitgezocht en zou geen bod hebben gedaan op de „fraay geborduurte landschappen”, waaronder een gezicht op de stad Groningen.

Prachtig moet de collectie in ivoor geneden voorwerpen zijn geweest en hooge prijzen zijn hiervoor besteed. Allerlei beeldengroepjes, een chineesche jonk, doosjes, serviesjes, kistjes, bekertjes enz. met jachttafereelen, olifanten en allerlei figuren voorzien, opgelegd met paarlemoer, heerlijk bewerkt zilver, barnsteen, schildpad enz., kortom schatten van de hoogstaande kunst der volkeren van China en Indië. Men gevoelt neiging bladzijden van den interessanten catalogus over te schrijven, doch ik besef, dat onthouding, althans beperking voor velen der lezers gewenscht is en wil alleen vermelden no. 67: „Een uitmuntend Konststuk van ivoir, bestaande uit vijf beelden: een Saturnus en daartegenover de Eeuwigheid; in 't midden een Kindje met santlooper; en boven twee vliegende Cupidoos, die een kleed optillen. Het geheele stuk verbeeldt de draad des levens,

welke door Saturnus afgesneden word. Tegen de rug van het werk staat een Konstige Lijst, welke een extra groote Plaat van ivoir omvat. Het geheele werk staat in een capitaale Amboins-Wortel-houte kast, met een Spiegelglas van vooren. De kleederen zijn van fraai Oost-Indisch houdt. Voorts laat men het binnenwerk aan het oordeel van verstandige Liefhebbers: en ofschoon de Beelden zitten, zo bereiken zij echter de lengte van vijftien duim, Amsterdamsche maat". Het stuk werd voor *f* 330.— verkocht. Allerlei voorwerpen, gemaakt uit de hoorn van den rhinoceros, uit olifantskiezen, uit schildpad, uit paarlemoer, uit amber ¹, uit cocosnoot, uit marmer, uit rood koraal, uit agaathout, uit speksteen, uit gestooten rijst, ja waar niet uit? werden ter tafel gebracht. Verder prachtig drijfwerk in zilver, als portretten van de prinsen van Oranje, de twaalf Romeinsche keizers, de vlucht van Lot met zijne dochters, de bekeering van Paulus op den weg naar Damascus enz. Voor het talrijke Japansche lakwerk, waaronder „een Japansch op goudt gebronzd toilet", dat *f* 1505.— opbracht, werden hooge prijzen besteed, minder hoog ging het „Spaansch verlackzel". Het zilverwerk, waaronder lampetkan met schotel, kandelaars en candelabres, tal van thee- en schenkbladen, een koffijkan met drie kranen, theeketels, tabakscomforen, allerlei tafeltgereedschap enz. vult eenige bladzijden van den catalogus. Aan snuifdozen, in agaathout, goud, zilver, kristal, schildpad en porcelein of in combinatie dezer materien, werden er 21 stuks te koop aangeboden, een ovale

¹ De inventaris noemt o.a. „een amber pottbakkerswinkel".

agaten snuifdoos met goud gemonteerd „met het pourtrait van de laatst overleden Koning van Polen", vond een liefhebber voor *f* 185.— Gouden en zilveren horloges waren er twaalf.

Ten slotte werden de marmeren en looden beelden, alsmede de gebeeldhouwde vazen, waarschijnlijk voor een deel van Woellust naar Groningen overgebracht, gepresenteerd. Vrij wel alle goden en godinnen en helden der mythologie waren op het appèl. Voor de kunstproducten van Jan van Logteren werden hierbij de hoogste prijzen besteed.

„De Kamerfontein van grotwerk, met verscheide veranderingen, om 'er op te zetten", welke 1½ jaar te voren zoozeer de aandacht van Johann Beckmann had getrokken kon het niet hooger dan tot *f* 61.— brengen. Pitzli-Putzli gehiet niet de eer met zijn titel in de catalogus te worden vermeld, zij was „defect" geworden en is als „Chineesch Pagode marmeren beeldje" voor *f* 4.— en een kwartje de wijde wereld ingegaan.

Onmiddellijk op deze verkooping volgde de veiling van „een considerable partij, zoo Saxisch, Japansch als ander fijn Oostindisch Porcelein, waaronder voortreffelijke stelsels, fraaye serviezen en zeldzame stukken gevonden worden". Ik waag het niet eene beschrijving van deze omvangrijke collectie te geven, wie daarin belang stelt, voor hem ligt de gedrukte catalogus ter inzage. Wij zullen enkele cijfers geven, waaruit men eenige gevolgtrekkingen kan maken. Groote Japansche stellen elk van vijf stukken waren er 29, kleine dito stellen zeker evenveel, groote doofpotten een tiental, volledige tafel- of eetserviezen

(doorgaans elk een 180 stukken bevattende) waren er tien, volledige koffie- en theeserviezen 43, dozijnen of 6 paren theegoed (kopjes en schoteltjes) ruim honderd, Japansche kommen met deksels, klappmutsen, trekpotten, schotels, beelden, kwispeldooren (17), scheerbekkens, waterpotten, ja wat niet al, in overvloedige massa. Het voornoemde, alles Japansch, was meest „gecouleerd”, gecouleerd met goud, zwart met goud, oud blauw, maar bovenal veel blauw met goud. De prijzen waren voor dien tijd vrij hoog, in onze oogen zeer laag, de eetserviezen gingen tegen prijzen variërende tusschen *f* 160 en *f* 265, de theeserviezen tusschen *f* 11 en *f* 66. Het Saksisch porcelein, uit slechts 14 nummers bestaande, waaronder onderscheidene paren beeldjes, kon hoogere prijzen bedingen, het was dan ook in Nederland zeldzamer dan het Japansche en Chineesche, dat met scheepsvrachten naar het vaderland werd aangevoerd. Zoo werd een „Saxisch toilet-serviesje”, bestaande uit 8 stukken „op een geele grond, met gecouleurde Bouquetten en zware vergulde randen, zijnde een Koninklijk stuk”, verkocht voor *f* 150.—. Verder werd nog ter tafel gebracht een groote partij geëmailleerd koperwerk, prachtig kristal en glaswerk, geslepen bokalen met wapens, spreuken en deksels, enz.

En nu meene men niet, dat na deze veilingen al het porselein het groote huis aan de Ossemarkt had verlaten. Er had slechts eene opruiming van het overtollige plaats gehad. Een zeer weetgierig mensch zoude door vergelijking van den veilingscatalogus met den op Februari 1764 opgemaakten vrij minu-

tieusen inventaris ¹ van den kostbaren inboedel ongeveer precies kunnen berekenen, welk en hoeveel porselein niet onder den hamer (figuurlijk gesproken wel te verstaan) was gebracht. Die inventaris, naar welke boven reeds eenige malen als kenbron is verwezen, is tevens in staat ons allerlei inlichtingen over de inrichting van het huis te verschaffen en tevens om de mededeelingen der bezoekers als Beckmann en van der Hude te kunnen controleeren en bevestigen. Wij zouden daaruit de opsomming van rariteiten kunnen aanvullen, doch wij willen ons beperken met op te merken, dat in alle vertrekken tot in de twee keukens, de koepel en de meidenkamers blauw en bont porselein aanwezig was. In de koepel waren o.a. niet minder dan 16 trekpotten, terwijl op elk „secreet” (het woord is uit den inventaris overgenomen) één à twee blauw porseleinen waterpotten, versierd met het wapen van Sichterman aanwezig waren. Trouwens dat wapen (een zittende eekhoorn) prijkte op allerlei voorwerpen, op eetserviezen, thee- en koffieserviezen, koelvaten, scheerbekkens, kwispeldoors enz. Kenschetsend voor den tijd is het, dat volgens den inventaris in elk vertrek een à twee dier kwispeldoors hunne vaste plaats hadden.

Dit familieporselein is onder meer niet verkocht. Dientengevolge kan men heden ten dage bij de talrijke afstammelingen van Joan Albert Sichterman, in de Groninger families Sichterman, de Marees van Swinderen, van Iddekinge, Quintus enz., u menig kostbaar stuk Japansch of Chineesch porselein aan-

¹ In het bezit van den heer P. Sichterman, notaris te Meerk, die mij dit lijvige stuk welwillend ter inzage verstrekke.

wijzen, bekend als erfstuk uit den boedel van den vermaarden voorzaat. Het Chineesche is blauw op wit, het Japansche vertoont het bovengenoemde wapen met andere versieringen in steenrood en goud op een witten grond. Ook het Groningsch Museum bezit eenig theegoed, kopjes en schoteltjes, van dit familieporselein. Het is aldaar gekomen met het prachtige „Legaat Jhr. Mr. Mello Backer”, die een kleinzoon was van Mello Sichterman, zijnde deze een kleinzoon (uit het huwelijk van A. E. Sichterman en J. P. Alberda ¹ van den grooten verzamelaar.

Waarlijk, indien men zich al het opgesomde uit de verzamelingen nog eens voor oogen stelt, dan schijnt de boven medegedeelde overlevering inderdaad waar te zijn, dat in de retourvloot van 1745 twee schepen noodig waren tot vervoer van de door Sichterman uit Indië meegebrachte schatten.

Ik heb in 't kort den inhoud van de drie in mijne handen gekomen veilingscatalogi medegedeeld. Het komt mij echter zeer waarschijnlijk voor, dat er nog twee veilingen, waarvan gedrukte catalogi zijn verschenen, zijn gehouden. Van één is dit vrij zeker, nl. van de groote collectie munten en penningen. Hierop wijzen 1°. de vele boeken over deze wetenschap, vooral over de Romeinsche munten, in de boekerij van den overledene, 2°. het noemen van geen enkele munt of penning in de voornoemde drie catalogi, terwijl toch in den inventaris eene der achterbovenkamers met den naam „Medaille- of rareitenkamer” wordt aangeduid, en 3°. de aankondiging

¹ Zie beneden blz. 69.

10
onder de te verkoopen meubelen van „twee zeer konstig gemaakte Medaille-Cabinetten”, de een met 123 laden gevoerd met groen fluweel, de andere met 94 laden gevoerd met zijde en 4° de volgende zinsnede in de beschrijving van Von der Hude's bezoek: „Wir wurden allenthalben von einem Schwarze herumgeführt, der zu allen Zimmern und Cabinetten, selbst zu dem sehr ansehnlichen Münzkabinet (alten und neuern Medaillen) die Schlüssel hatte, und über dessen ausgebreitete Wissenschaft in der Münzkunde ich erstaunete”.

De andere veiling is die der meubelen, op de laatste bladzijde van den porcelein-catalogus aangekondigd. Enkele korte mededeelingen aldaar moesten reeds de verwachting en kooplust der liefhebbers opwekken. Het zouden meest Indische meubels zijn, met ivoor en parlemoer ingelegde kabinetten, kisten, tafels, stoelen, een beeld van zwart ebbenhout enz. Wij vermelden nog: „Ledikanten, waaronder eene zeer superbe met een uitnemend fijn Indisch Chitze Behangzels, een Cabinet-Ledikant van Amboins Hout met Parlemoer, Silver en Specksteen ingelegd voor weinige weken eerst nieuws gemaakt”, alsmede een tafel „met drie Blaaden, die door een springveer gedreeven word, en eene waarop de platte Grond van Batavia zeer accuraat is afgebeeld”.

Welk een weelde, welk een overvloed! En dan te bedenken, dat nu, 150 jaren later, in onzen tijd van aanbidding van „het antiek”, zulk een inboedel een waarde van wellicht drie millioen guldens zou hebben. Het is voor een hedendaagschen antiquair om een nachtmerrie van te krijgen.

Maar ook welk een zorg, welk een beslommering voor de huisvrouw al die schatten schoon en veilig te houden. Ik vermoed, dat mevr. de wed. Sichterman—Sadelijs in het najaar van 1764 met een zucht van verlichting de deur achter den laatsten kooper zal hebben gesloten.

Toen twee jaren later, de jongste dochter, het huis verliet om met den Schotschen graaf Falconer, die eenige jaren later onder de Groninger regenten werd opgenomen, in het huwelijk te treden, zal zij zich eenzaam in het groote huis hebben gevoeld. Doch hoe een kooper voor zulk een perceel te vinden? Niemand daagde op, hoewel het bekend was, dat het huis te koop was. In openbare veiling werd het niet gebracht. Eindelijk, in 1770, bood zich eene combinatie van liefhebbers als kooper aan. Het waren de raadsheer J. Gockinga, de gezworen H. A. Werumeus, de gildrechtsheer B. D. van Idsinga, de gezworen J. Camphuis en de mr. timmerman Jan Oostinjer, die bij koopacte van 14 April 1770 het huis met al zijne annexen kochten voor de geringe som van 26350 car. gl. + f 500 „voor het Japans verlackt behangsel en twee Amboinse kasten, zoo bij den verkoper waren uitbedongen”. Nog dienzelfden dag werd tusschen de bovenstaande koopers eene scheiding gehouden en verkregen tegen een niet in de acte genoemde som de heer H. A. Werumeus en zijne echtg. Margaretha Terwen „de halvescheid van de behuisinge, zijnde de Linkerzijde van vooren inkomende, nevens het huisje daarnaast staande, gelijk ook de stallinge”. Een jaar later, 29 April 1771, verkochten de overgebleven leden der combinatie het

rechtsche of oostelijk gedeelte voor een som van f 10200 aan den emeritus-predikant van Batavia Wiardus Hommes.

De oude mevrouw Sichterman (zij was nu 71 jaren oud geworden)¹ had inmiddels een kleiner huis gekocht en betrokken.

In 1770 werd dus het groote huis gescheiden op de wijze, als nu nog de gevel opvallend aangeeft. De prachtige deur met omlijsting en beelden, boven beschreven, werd door Berend van Iddekinge, een der schoonzons van Sichterman, gered en overgebracht naar het kort te voren door hem gebouwde heerenhuis met grooten hof of tuin², algemeen in onze dagen nog bekend als „het Hof van Idikken”, aan het Schuitendiep tegenover de Maagdenbrug. Daar prijkt zij nog, alleen is het bovenraam, om onder de lijstgoot te kunnen worden geplaatst, iets ingekort en is daarboven een dekljst aangebracht, in stijl iets later dan het andere lijstwerk en dragende in een cartouche het jaartal 1770³.

Op 17 Maart 1781 overleed de weduwe van Joan Albert Sichterman. De nalatenschap van haar man en haar zelve werd nu onder de kinderen verdeeld bij eenige scheidacten. Van deze is alleen onder mijne oogen gekomen die van 27 Augustus 1781, verleden voor Burg. en Raad van Groningen, waarbij de zoogenaamde „Hollandsche effecten”, zijnde obli-

¹ Geboren 3 December 1699 te Hougly.

² Vóór dien tijd strekten zich hier groote bleekerijen uit.

³ Het is den Groningers zeker bekend, dat dit heerenhuis in 1913 gesloopt is. De bedoelde deur met omlijsting hebben in het Museum een voorloopige plaats gevonden.

(Noot v. d. Red.)

gatiën ten laste van provincien, steden en Amsterdamsche bankiers, werden verdeeld. Elk der zes staken verkreeg hierbij aan effecten en contanten een waarde van ongeveer *f* 62000.—. Geheel onbemiddeld was de weduwe dus niet gebleven.

Inmiddels was ook de buitenplaats Woellust terstond na Sichterman's dood door de weduwe van de hand gedaan. Zij vond blijkens verzegeling van 11 Mei 1764 ¹ een kooper in den Groninger gildrechtsheer Nicolaas Emmen en zijne echtgenoot Catharina Wildervanck voor eene som van *f* 14808.—. De liefde tot den geboortegrond, „een ieder ingeschapen”, zal deze achterkleindochter van den grooten vervener Adriaan Geerts Wildervanck naar de naar haren overgrootvader genoemde landstreek hebben teruggelokt. De heer en mevr. Emmen bewoonden de plaats gedurende twaalf jaren; op 14 Juni 1776 ² verkochten zij de bezitting in twee deelen: *a.* de eigenlijke buitenplaats en *b.* eene boerenplaats en kalkwerk met landerijen. Van het eerste gedeelte, bestaande uit „het huis, hof en sterrenbosch met het regt van de Bank in de kerk van Wildervanck”, werd kooper de boven reeds genoemde emer. predikant Wiardus Hommes, de toenmalige bewoner en eigenaar van den oostelijken vleugel van het Sichterman-huis aan de Ossemarkt. De koopprijs voor dit gedeelte bedroeg *f* 7250.—. Zeven jaren later, 9 September 1783 ³, werden beide ge-

¹ Verleden voor den grietman van de Campen, doch geregistreerd in het schuldprotocol van den ambtman van het Woldoldambt. Rechterl. Arch. Gron. V t dl. 20 fol. 31.

² Protocol van verzegelingen verleden voor pastor en kerkvoogden van Veendam. V ll.

³ Zie schuldprotocol der stad Groningen op dien datum.

deelten in perceelen aan verschillende personen verkocht. Met de glorie van Woellust schijnt het daarna langzamerhand gedaan te zijn geweest, in het begin der 19^e eeuw vindt men den naam niet meer op de kaarten aangegeven.

Ten slotte nog enkele mededeelingen over de latere bewoners van het in tweeën gesplitste huis aan de Ossemarkt, bestemd om nog eenige malen een burgemeester van Groningen en zijn huisgezin te huisvesten.

Wij treffen aan in het *westelijk* gedeelte:

den gezworen Mr. Hemmo Arnold Werumeus (zie boven) tot 1782;

den weesheer Isaäc Busch 1782—1813;

1 Juli 1813 verkochten de erven Isaäc Busch het huis voor *f* 18000 aan Monsieur Jean Olimpe Emanuel Changea Longueville, controleur der keizerlijke brievenposterij te Groningen. Deze verliet, evenals de andere fransche ambtenaren, in November 1813 de stad Groningen en toog naar Parijs; hij bleef eigenaar en verhuurde het huis (1813—1837) aan Prof. Annaeus Ypey;

17 Juli 1835 werd het perceel overgedragen aan Kapitein Charles Joseph Gaspard van Baerle voor *f* 10.000;

6 Juli 1839 werd het verkocht aan Mevr. C. H. G. baronesse thoe Schwarzenberg en Hohenlandsberg, douairière Jhr. Mr. Wicher van Swinderen, koopprijs *f* 12.200.—;

29 December 1853 verkocht aan burgemeester Mr. Willem de Sitter voor *f* 18000.—;

1890 verkocht aan den heer B. H. van Munster, die het huis sindsdien bewoont.

Van het *oostelijk* gedeelte waren eigenaren en bewoners:

de emer. predikant W. Hommes bovengenoemd voor *f* 10.200;

11 September 1783 verkocht aan den hoofdman Mr. Scato Muntinghe voor *f* 12720.—;

14 Augustus 1799 verkocht aan „den burger Izaäk van Delden” voor *f* 13000.—;

in 1832 verkocht aan Louis Josephus Petrus de San voor *f* 12050.—;

in 1837 verkocht aan Jhr. Mr. O. Q. I. J. van Swinderen voor *f* 12000.—, deze bewoonde het huis tot zijn dood in 1870, daarna bewoonden het huis: Prof. Dr. S. S. Rosenstein tot 1873; Jhr. Mr. P. J. van Swinderen 1873—1888, Mr. J. N. A. Bucaille, burgemeester van Groningen, 1888—1893, Mr. J. G. van der Hoop 1893—1900, Jhr. Mr. E. Tjarda van Starkenborgh, Groningens tegenwoordige burgemeester van 1900 af.

II.

Er zijn een aantal brieven en stukken van J. A. Sichterman bewaard gebleven. De brieven zijn meeren-deels uit Hougly gericht aan „den Hoog Edel Gestrengen Heer en veel geeerde neve” Andreas Conring te Groningen. Deze toch was door zijn huwelijk met Christine Elisabeth Sichterman, eene volle nicht van Jan Albert, diens aanverwant in den vierden graad geworden. Deze brieven en stukken zijn thans ten deele in het bezit van mevr. H. P. J. Noosten—Wolthers te Groningen, die in rechte lijn een afstameling van Mr. Andreas Conring is, voor een ander deel onder berusting bij Mr. P. C. A. Sichterman te Zwolle, die een directe nazaat is van den veel

besproken Bengaalschen directeur. Aan beide bezitters betuig ik gaarne mijn hartelijken dank voor de groote bereidwilligheid, waarmede mij deze familie-papieren ter inzage werden verleend.

Bijna al deze brieven en stukken betreffen de opvoeding der twee oudste zonen van Sichterman, Anthony Ewoud en Gerrit Jan, door hem in 1736 ten behoeve hunner opleiding naar het vaderland gezonden. Zij zijn als bijna alle oude brieven merkwaardig om te lezen, zij zijn het te meer, omdat men daarin denkbeelden en toestanden vindt medegedeeld, die evengoed 175 jaren later, in onze dagen, konden zijn geschreven.

De oudste, helaas niet gedateerde, brief is een schrijven van Sichterman aan den heer Burnand in den Haag. Aan dezen heer, een Zwitser van geboorte, was door de h.h. Slicher en Pauw, die de gemachtigden van Sichterman voor zijne zaken in het vaderland waren, de zorg voor de beide zonen, destijds (1736) 14 en 11 jaren, opgedragen. Het deswegen tusschen W. Slicher en Gerard Pauw eenerzijds en J. F. Burnand anderzijds op 10 Nov. 1736 gesloten contract is bewaard gebleven. De heer Burnand neemt hierbij aan „om de twee aan hem toevertrouwde jonge heeren fundamenteel te onderwijzen in de waare gereformeerde Godsdienst, en zorge te draegen, dat zij die van tijd tot tijd bijwoonen en belooft wijders te zullen presteeren, dat die jonge luijden door Z. E. zo in latinitijt, als in alle soorten van fraaie studien na mate van hun begrip zullen worden geïnstrueert, vooral zal letten op een honête en goede educatie, overeenkomstig met de geboorte van jonge luijden

van goeden huijze, en ten dien eijnde ook zorge dragen, dat geen conversatie houden met jonge luijden van slechte extractie off gedrag en naukeurig toe te zien, dat die jonge heeren niet alleenig langs de straat loopen, maar altijd onder het toezicht van gem. Hr. Burnand off ten minste de knecht, die ook gehouden zal zijn aan den Hr. Burnand getrouwelijk raport te doen van de conduites van de meer gem. jonge luijden, bij absentie van den heer gouverneur voorvallende. En also de jongste heer nog zo verne niet en is geavanceert als de oudste, zoo neemt meer gem. heer Burnand aan, de meesters, die zo wel den jongsten als den oudsten hier in wetenschappen en exercitiën zullen instrueeren, te houden in haar devoir."

De gemachtigden namen aan den heer Burnand jaarlijks te betalen de somma van 800 guldens „alle halff jaeren de helffte, dog zal zig zelve moeten laten bewassen en benaaijen, zullende de gemagtigden zorge draagen dat gem. gouverneur goed logement, spijs en drank na behooren zal hebben, waaronder ook begrepen vuur, licht, koffij, thee en wijn". Tevens zou voor een knecht worden gezorgd, die ten dienste zal zijn zoowel van de jonge heeren als van den gouverneur.

De bovenvermelde brief van Sichterman aan den gouverneur Burnand moet van omstreeks November 1737¹ zijn. Sichterman beantwoordt daarin een van den gouverneur bij de aanvaarding van zijn taak ontvangen schrijven en spreekt daarin zijn vertrouwen

¹ Dit blijkt met inachtneming van den tijd van 9 maanden, welke een brief van Bengalen naar ons land noodig had, uit data in andere brieven genoemd.

uit „dat UEd. sich gans en al aan haar (d. i. der jongeheeren S.) welzijn zal overgeeven en haar die gevoelens en manieren, welke eerlijke lieden passen, zal inprenten". Mijn oudste zoon, zoo vervolgt Sichterman, schrijft slecht voor zijne jaren, „zijn stijl van schrijven en manier van sich uit te drukken, behaegen mij ook niet veel, UEd. zal zo goet zijn van hem in beide met alle aandacht te corrigeeren en opdat ik weeten mag dat hij van UEd. goede zorge zal geprofiteert hebben, zo verzoeke dat UEd. hem, wanneer hij mij brieven zal verzenden, in het allerminst niet en helpe, nog de hand biede".

Zonder de schuld op zijne gemachtigden te willen werpen, oordeelt Sichterman toch de voor zijne zoons gekozen woonplaats den Haag niet goed, „op welke plaats de jeugt van natuure aan het plaisier overgeeven, zeer veel gelegentheid vind sich een volkome vergenoeging te geeven, hetgeen in haar de Lust om sich met alle hernst op de studien en wetenschappen te leggen, vermindert. Ik heb beslooten haar nae Groningen te zenden om haar daar te laten blijven, hopende dat UEd. haar nae die stadt zal gelieven te verzellen en UEd. goede zorge voor haar te continueeren". Sichterman zegt, dat het zijn voornemen is zijne kinderen „in de affaires te doen vorderen en haar door dit middel in staat te brengen om mettertijdt het Gemeene Best" nuttig te kunnen zijn, hij wil dus zijne jongens eenige jaren te Groningen onder het oog zijner familie en vrienden aldaar laten verblijven, „daarna zal ik se nae Utrecht of nae Leiden stueren". Maar hij heeft nog eenige verzoeken aan den gouverneur. In de eerste plaats „Verzoeke UEd.

vooral zorg te draagen, dat se geen vrijerijtjes aanvangen of heimelijke huwelijken met partijen, welke haar geenzins zouden passen, sluyten, nogmaals vermaane UEd. alle vlijt aan te wenden om zulke verbintenissen, waarin voor haar en voor mij niets als schande te behaalen zoude zijn, dewijl de jonge lieden in diergelijke gelegentheeden met hare driften meer als met hare reden te rade gaan, voor te komen en te beletten; edog indien de partijen welke sich mogten opdoen van de allervoornaamsten waaren, zo zoude ik er niets tegen hebben, als het maar te Groningen, alwaar ik mijne kinderen wil etablisseeren en nergens anders geschiet. Ik zoude egter wel begeerig zijn van de saaken, eer dat men se onderneemt en vast stelt, kennisse te hebben, alzo men in 18 maanden mijne rescriptien kan bekomen. Dog dewijl ik staat maake binnen derde half jaar te repatrieeren, zo hoop ik dat hare jonge jaaren haar tot mijn retour van de eerste aanlokselen der liefde zullen bevrijden".

Wat de opvoeding betreft, mogen geene kosten gespaard blijven, „voornaementlijk is mijn begeerte, dat se zo veel Latijn kennen als jemant nodig heeft om sich Doctor juris te laten promoveeren", verder moeten ze „Mathesis en wat daar toebehoort, als de Geographie, de Geometrie, de Rekenkunst, de Musijkkonst, het paarde rijden en het dansen leeren". De gouverneur moet met hen altijd fransch spreken, deze taal moeten zij goed kennen, immers dat is de reden geweest, waarom hij aanvankelijk de jongens „in den Haag en niet te Groningen, alwaar zij een slecht accent aangenoomen zouden hebben", heeft laten opvoeden. „Dewijl de Engelse Taal in gansch

Europa begint het meeste gebruikt te worden" ('t is alsof men een vader uit de 20e eeuw hoort spreken), wenste ik wel, dat mijne kinderen dezelve leerden en sich die machtig maakten, omdat se, aangezien de Prins van Oranje (welkers partij mijne Famille altijd aangehangen heeft) met een Engelse Princes getrouwt zijnde, haar zeer nuttig zal zijn. Niet wetende, of UEd. die taal verstaat, zo verzoeken UEd. haar de middelen te verschaffen om deselve te leeren, hier toe zal het frequenteeren der gezelschappen van de jonge Engelse Edellieden, die met hare Gouverneurs te Groningen studeerende zijn, zeer veel kunnen dienen; maar wijl men dikwijls ondervindt, dat de jeugt met haar al te veele dingen op eenmaal te willen leeren, door een al te groote assidueit een afkeer van de studien krijgt, zo laat ik aan UEd. voorsigtigheid en wijs beleid over haar tijd zoowel te verdeelen en te besteeden, dat zij sich in alle de wetenschappen kennen volmaaken, zonder van deselve een walging te krijgen of moedeloos te worden". Sichterman dringt bij den gouverneur verder nog eens aan op degelijk godsdienstonderwijs „alzo het rechte kenteeken van een Eerlijk Man in een suivere en oprechte Godtvrugt, welke het steunsel en het Fundament van alle Regeering is, en zonder dewelke alle andere wetenschappen ijdel en zonder vrugt zijn, bestaat". Hij deed den brief vergezeld gaan van een doceurtje, dat hij den gouverneur verzocht te willen accepteeren, bestaande in „een stuk Jamawaer purper couleur met groene bloemen, een stuk tot Neusdoeckken, twee stukken blaauw Armozijn, een stuk fijn Haman en een stuk dassen".

De jongeheeren Sichterman zullen dus in het najaar van 1738, op den leeftijd van ruim 16 en ruim 13 jaar naar Groningen zijn verhuisd. Althans in een tweeden brief van Sichterman aan zijn gouverneur¹, gedateerd 30 November 1738, wordt de veronderstelling uitgesproken, dat de jongens met hun gouverneur thans wel te Groningen zullen wonen. Deze brief is door Sichterman in behoorlijk goed fransch geschreven. Hij bericht daarin de goede ontvangst der brieven van den gouverneur tegelijk met die zijner beide zoons. Over die brieven is hij niet ten volle tevreden. Wat den brief van Burnand betreft, deze had wel een beetje meer over de vorderingen van zijne leerlingen kunnen mededeelen; wat de brieven der zoons betreft, vindt Sichterman dat het schrift van zijn oudsten zoon in de twee jaren, welke deze nu in Holland heeft doorgebracht, niet veel is verbeterd, nogmaals dringt hij er op aan den jongeling door een goeden schrijfmeester te laten onderrichten „a fin de se former un bon caractère”. Nog minder is Sichterman te spreken over den stijl der brieven. Deze zijn weliswaar in het fransch geschreven, maar men moet hem niet wijs maken dat de jongens zelf die brieven hebben geschreven, daarvoor is de stijl „trop au dessus de leur age” en het is onmogelijk, dat zij in zoo korten tijd zoo goed het fransch meester zouden zijn geworden. Hij wenscht op dit punt niet te worden geveleid en herinnert aan zijn uitdrukkelijk verlangen, in een vorig schrijven uitgedrukt, dat de brieven zonder hulp van anderen moeten worden

¹ De brieven aan Burnand zijn in de afschriften, door Sichterman daarvan gemaakt, bewaard gebleven.

geschreven. In 't vervolg moeten de jongens elk jaar een brief aan hem schrijven „en flamant” en deze met de door hen gemaakte vertalingen in het latijn, fransch en engelsch aan hem opzenden, opdat hij jaar op jaar vergelijkingen over hunne vorderingen kan maken. Bovendien moet Burnand hun nog eens zeggen (Sichterman zal het hun ook nog eens schrijven), dat, indien zij zich niet toeleggen „à se rendre capables de remplir avec honneur les emplois auxquels je les destine, ils peuvent compter que je leur en donnerois d'autres qui ne leurs feroient ny plaisir ny honneur”. Hij draagt den gouverneur op de jongeheeren onderwijs te laten geven in het dubbel of Italiaansch boekhouden. Naar men hem heeft medegedeeld, legt Anthony Ewoud wel wat veel geld aan kleeren ten koste, vijf à zes costumes per jaar, terwijl hij (A. E.) een pak niet langer dan twee maanden draagt en het dan voor goed aflegt. Dat mag niet weer voorkomen, twee hoogstens drie costumes per jaar is voldoende, „il ne couvient pas de luy laisser la disposition d'en changer quand il luy plait; il faut luy apprende de bonheur à être plus modéré en cette dépense et à avoir plus d'économie”. Immers, zegt vader Sichterman, de jongens hebben nog niet „assez de connoissance par eux mêmes des accidens et revers de fortune qui peuvent arriver dans la vie, ils se persuadent que les choses du monde seront toujours les mêmes pour eux”. Trouwens in Groningen zullen zij, veronderstelt Sichterman, wel niet zooveel verteringen, hetzij aan kleedij hetzij op andere wijzen, maken als in den Haag.

Ten bewijze, dat hij, hoewel niet geheel tevreden,

toch niet boos is op den gouverneur zijner zoons, zendt S. bij den brief weder eenige geschenken, ditmaal een stuk koffiekleurig armozijn met ruiten voor een kamerjapon, de daarbij behorende blauwe voering, een stuk gestreept Caladaria voor vesten en een looden busje waarin „du thé boüy”.

Met de verandering van woonplaats hadden de jongeheeren ook verandering van „voogden” gekregen. Voor de bovengenoemde Hollandsche heeren waren twee Groningers in de plaats gekomen, nl. neef Andreas Conring bovengenoemd, en Mr. Jacob Helmolt, beiden destijds raadsheeren der stad Groningen. Na den dood van Helmolt in 1740 kwam burgemeester Hindrik Veldtman dezen vervangen. In een der eerste brieven (d.d. 15 November 1739) aan beide eerstgenoemde heeren betuigt Sichterman zijn „humblen dank” voor de „goed- en genegentheid” dier heeren om zich met „het voogdijschap” over zijne twee oudste zoons „te willen chargeeren”. Uitvoerig wijdt hij daarin uit over de opvoeding zijner zoons, vrij wel eene herhaling van hetgeen hij aan den gouverneur heeft geschreven, hij klaagt er over, dat zijne zoons „in de neederduytse taal wat onbedreven zijn, sonder dat den Gouverneur, als een Zwitser zijnde, hun daeromtrent naer behoren kan onderwijzen”, er moet dus een afzonderlijk meester voor dat vak worden aangenomen „omme mijne zonen dienaangaande fundamenteel te onderrigten, want in vreembde talen te excelleeren ende in zijn eygen moedertaal onkundig te wezen, dunkt mij dat oneygen en schadelijk is”. De redeneering van vader Sichterman is juist, maar „excelleeren in vreembde talen”

deden de zoons nu nog niet bepaald, zooals uit de brieven wel voldoende blijkt. Sichterman verheugt er zich zeer over, dat prof. Engelhard van zijne zoons zooveel werk maakt, hij heeft hem ten bewijze zijner dankbaarheid „een klein presentje onder het geleyde van een expres briefje” toegezonden, maar hij weet ten eenenmale niet, wat men dien professor jaarlijks voor zijne moeite en onderwijs moet geven, de heeren voogden moeten dat maar naar hun beste weten in orde brengen. Verder verzoekt Sichterman voor zijne zoons (deze hadden dus bij aankomst van den brief in Augustus 1740 den ouderdom van 18 en 15 jaren bereikt) een paar paarden te koopen „met een daartoe behorende Equipage, die in haar soort fraay ende om op zijn Groenings te spreken, geen schindmeeren en ook niet spril, maer bequaam zijn om tot uytspanninge en exercitie mijner zonen te dienen, ende nademaal de heer Bournand volgens zijn schrijvens, liefhebberij voor het paarde rijden betoont ende negen schijnd ten fine voornoemt een paard te kopen, so mag ik wel lijden, dat in zulken gevalle het onderhoud van hetzelfde op mijn reekening gestelt werde”. Voor het aankooopen van „de nodige boeken voor mijne zonen” kan een som van f 3000 worden „geëmployeert”, terwijl ik wel wenschte, dat mijne redelijk volumineuse bibliotheek, die ik hier heb, en die uyt verscheijde grote werken bestaande, mij al een fraaije stuijver gekost heeft, so eensklaps naar Groeningen konde werden getransporteert, te meer omdat deselve alhier (d. i. te Hougly) niet zal kunnen verkopen, sonder daarop een notabel verlies te lijden, weshalve geresolveert ben, daarvan tot gebruik mijner

zonen so veel na het vaderland te senden, als ik genoeglijk kan weg krijgen, ten minste de principaalste."

Van ongeveer een jaar later is een brief bewaard van Sichterman aan Burnand. Die zeer uitvoerige brief zal omstreeks November 1740 uit Hougly zijn verzonden. Hij bespreekt naar aanleiding van een van den gouverneur over „de progressen" der beide zonen ontvangen schrijven het gedrag en de toekomst van elk hunner. In de eerste plaats van Anthony Ewoud als volgt: „hoe ik uyt den teneur van uwe missive begripte, dat hij onder professor Engelhard een begin gemaakt heeft met de Matthesis, dat hij binnenkort tot de Sterrekijking en dan weder tot de Logica stond over te gaan, dat hij schoon geen Latijn verstond, egter in 't hoofd gekreegen hebbende zig als student te laten inschrijven, ook reeds in die qualiteit onder professor Offerhaus de algemeene historie had beginnen te hooren, dat hij onder UwEds. toezigt met het leeren der Latijnse en franse taalen, maar onder die van een expres meester met het begripen der gronden van de religie bezig was, dat de verdere exercitien bestonden in de behandeling van het floret en van de viool, en dat eijndelijk zijne natuurlijke goede stemme door manquement van een bequaam zangmeester verwaarloost wierd, — op het welke alles ik moet zeggen, dat ik, in mijne jeugd geen student maar een officier geweest zijnde, ook bijgevolge niet weet te jageeren over het plan der studien, dat men desen Jongeling doet opvolgen, weshalven ik dit alles maar voor communicatie aanneeme en mij voor het overige op UwEd. goede smaak en directie moet gerusten, maar om mij dis-

tincter te doen bevatten op wat wijze mijn zoon van alle die voormelde zaken geïnstrueert werd, zoude het mogelijk niet quaad geweest zijn, indien men mij . . . wat netter aangeschreven hadde, wat dagen off uren men in een week gewoon was tot onderwijs van die of die weetenschap te besteeden, als waardoor mij zijne dagelijxe bezigheid, die ik thans met verwarring beschouwe, klaarder zoude voor oogen gebracht mitsgaders mij zelfs aanleiding gegeven zijn te oordeelen of hij te veel dan te weijnig doet, want gelijk de boog bij jonge luyden niet altijd kan gespannen staan, so moeten ze ook niet te veel ledig zijn, voornamentlijk als ze den aard bezitten van mijnen zoon, die volgens UwEd. schrijvens van zijne lessen weijnig onthoud en deeze eer leerd uyt dwang als uyt natuurlijke ijver en lust." De vader betreurt het, dat deze zoon volgens het getuigenis van zijn leidsman „de kindsheid nog niet overwonnen heeft, dat nogthans bij eene Jongeling van zijne jaaren, aan wiens educatie niets gespaard is, al diende geschied te zijn, dog dit is gelijk het mij voorkomt de vrugt van zijn al te lang verblijf in den Haag." „Ik begin mij voor te stellen", zoo zegt hij iets verder, „dat mijn oudste zoon sonder een schielijke verandering ten goeden, die nogtans zonder miracul schier niet gebeuren kan, geen groot ligt in de wereld staat te worden, maar mogelijk beneden het mediocre te blijven, hoewel teffens eenige flikkering van hoope overhoude, dat het door UwEd. onvermoeijden ijver en industrie somtijds nog beeter zal kunnen uytvallen als ik tegenswoordig durf denken, zijnde het mij intuschen aangenaam geweest, dat hij op zijn kleederen

en linnen wat zindelijker begint te werden en niet meer zoo veel pakken in een jaar als voor dezen verslijt."

Wat den tweeden zoon, Gerrit, betreft, Sichterman vindt hem in de rapporten „afgeschildert als een borsje, dat uyt den aard wat dom, dog egter gezellig en gehoorzaam, mitsgaders nog al genegen is het een en ander te leeren," hij heeft nog al goede hoop van hem. Evenwel vindt hij, dat zijne zonen meer aan „lighaamlijke exercitien", speciaal aan dansen moeten doen „en wat betreft de Engelse taal, zoude ik niet ongaarne zien, dat ze zig in deselve wat konden oefenen, maar dat men zig ten dien fine aan Engelse heeren, die sig op de Groningse academie bevinden, expres zoude engageeren ¹, met gevaar om mijne kinderen smaak te doen krijgen in hunne gewoone losse manier van leven, is mijne intentie niet," men moet dus liever een Engelsche taalmeester voor hen in dienst nemen, „want indien men om het leeren van eene taal, tot quaad gezelschap quam te vervallen, dan is deselve veel te duur gekogt, omdat een welgereegeld en deugdzaam leven bij mij vrij wat zwaarder weegt als de kennis van alle uitheemsche talen".

Over de door zijne zonen toegezonden brieven verklaart Sichterman zich wel tevreden, in de schrijfkunst zijn zij wel iets vooruitgegaan, ook de brieven zelve zijn goed gesteld, doch van de vertalingen „scheen mij de duytsche ² na eene omzetting te ruyken", „willende ik voor het overige op UwEd. verzekering

¹ Dit is wel wat in tegenspraak met den wensch twee jaren tevoren door Sichterman uitgesproken.

² Bedoeld wordt: nederduytsche.

wel gelooven, dat gedagte brieven, schoon daarbij veele uijtdrukkingen ontware, die wel wat na die van UwEd. zweemen, door mijne zonen self geconcipteert zijn, maar het smert mij seer, dat se het nederduyts niet terdege verstaan, ja ik geloove, dat ze het zelf krom of gebroken spreken, daarin moet de nodige redresse gemaakt worden" „want schoon iemand nog soo geleerd is en alle wetenschappen grondig doorsnuffelt heeft, dunkt mij nogtans, dat indien hij een vreemdeling blijft in de taal van een volk waaronder hij gebooren is of onder hetwelke hij met er tijd de plaats van een regent denkt te bekleeden, noodzakelijk van zijn aanzien en credit veel verliesen moet, waarvan ik diverse voorbeelden weet en dierhalve op dit point met het meeste Empressement blijve insteeren".

Voor het vioolspel schijnt de oudste zoon, naar de ingekomen berichten, meer „genie" te bezitten dan de jongste. Ze zijn echter te jong, meent Sichterman, om daarover reeds een vast oordeel te vellen. Evenwel blijft hij er nogmaals op „inhaereren" dat de jongens, om moeilijkheden te voorkomen, niet spelen in het bijzijn van hun grootmoeder, die over deze zaak geheel anders denkt dan hij. Verder dringt hij er op aan, dat ze toch vooral het huis van hun voogd Helmolt „frequentereen" en zich door „eene behoorlijke conduite de bijzondere genegtheid van den heer Conring mede zullen weten te attireeren, mitsgaders soo allengskens bij de voornaamste luyden de stad in kennisse raken".

Door zijne onverwachte promotie tot Raad extraordinaris van Nederlandsch Indie zal zijn terugkeer

naar het vaderland weder enkele jaren worden uitgesteld en denkelijk nog wel vier jaren uitblijven. Hij vreest dus den heer Burnand niet meer persoonlijk te zullen ontmoeten, daar deze reeds heeft gesproken van terugkeer naar Zwitserland, hetgeen hij niet mag tegenhouden, als diens wenschen en toekomst hem daarheen drijven. Doch het zou hem spijten en hij vertrouwt, dat Burnand de voogden van zijne zonen behulpzaam zal zijn in het kiezen van een nieuwen gouverneur. Eenige kleurige gebloemde stukken goed en een partijtje thee begeleiden weder de zending.

De volgende brieven van Sichterman, telkens evenals de vorigen in de maand November uit Hougly geschreven, zijn gericht aan Andreas Conring. Er staat daarin veel over de opvoeding zijner kinderen, zoowel van de twee te Groningen wonende zoons als van de drie dochters, die eveneens te Groningen bij zijne moeder vertoeven, doch die hij liever op eene school te Amsterdam en bij eene familie Van Alderwereld aldaar zag opgevoed. Het jongste kind, Christine Elisabeth, naar de vrouw van Andreas Conring genoemd en oud drie à vier jaren is eveneens naar het vaderland gezonden, zoodat Sichterman en zijne vrouw met één kind in Bengalen zijn achtergebleven en nu sterk naar het vaderland beginnen te verlangen. Hij meent, dat die overtocht naar de Republiek in 1744 zal kunnen plaats hebben. Intusschen verheugt de vader zich in deze brieven over de betere berichten omtrent den ijver en de voordeelingen zijner zoons, hij heeft dan ook besloten thans uitvoering te doen geven aan een reeds lang bij hem

„geprojecteerd” plan, nl. zijne zoons onder leiding van den gouverneur Burnand een reis naar Genève te laten doen „ten eynde hun daar door zo veel te meerder tot de studien op te wekken en tot de verkeering in de wereld bequaam te maken, waartoe ik zooveel te sterker werde aangezet omdat den heer Burnand nog de zorg over hun heeft en als een gebooren Zwitser zijnde, beeter dan andere in staat zal wezen hun aldaar van het nodige te onderrigten”.

Aldus schreef Sichterman op 8 November 1742. Doch voor dat deze brief in Augustus 1743 te Groningen aankwam, was er iets gebeurd, dat een geheele wijziging in de voorgenomen plannen had gebracht. Anthony Ewoud was getrouwd. Hij, de 20-jarige student, had zijn oog laten vallen op een der aanzienlijkste juffers der Ommelanden, op freule Josina Petronella Alberda, de 19-jarige dochter van Jonker Mello Alberda van Rensema. Deze hofmakerij vond bij de jonge dame meer instemming dan bij haren vader, die Sichterman niet „ebenbürtig” vond aan Alberda. Doch de jongelui lieten zich door deze genealogische overwegingen niet weerhouden en de jeugdige student nam een in die dagen meermalen voorkomend als radicaal beproefd middel te baat, hij schaaakte zijne geliefde. De heer Alberda schikte zich in het onvermijdelijke en op 5 Januari 1743 werden de jongelieden in den echt verbonden. Is het niet alsof de jeugdige echtgenoot inzage had genomen van den brief, ongeveer zes jaren geleden door zijn vader aan den gouverneur Burnand gericht? De daarin gegeven raadgevingen over mogelijke vrijage waren door den zoon stipt opgevolgd.

Vader Sichterman, die zelf bovendien met een teedere genegenheid tot het vrouwelijk geslacht was aangelegd, kon dan ook onmogelijk in ernst over het gedrag van zijn zoon verstoord zijn. Toch wilde hij zich dien schijn geven, al is tusschen de regels te lezen hoezeer hij zich over het huwelijk zijns zoons verheugt. Hoort, wat hij in een brief van 25 December 1743 dienaangaande aan zijn neef Conring schrijft. Hij bericht de goede ontvangst van een brief van Conring, „waarvan den inhoud mij ten uystersten gesurpreneerd en ontsteld heeft, want schoon ik reeds eenige weken voor dees ontfangst door brieven van den heer Pauw van de onbezonnen entreprise mijner oudste zoon was geïnformeerd geworden, wist ik egter niet, dat het zig daarmede zoodanig had toegedragen als ik tot verbazing bij UwH.Ed.gestr. missive quam te ontwaren, want ofschoon mij niet onbekend is, dat de drift der liefde de menschen en voornamentlijk jongelingen van mijn zoons jaaren zeer verre kan brengen en dat die hertstogt eenemaal de overhand gekreegen hebbende door geen reeden of gehoorzaamheid is in te toomen, had ik egter nooit gedacht, dat mijn zoon zijn pligt diermaten verre zoude overtreden, dat hij tot zo een stoute en gevaarlijke onderneeming zoude zijn overgegaan met een Heer van die geboorte en rang als den Heer van Rensuma is in de persoon van deszelfs Dogter op een zoo sensible wijze te beleedigen en UwH.Ed.Gestr. tegens zijn gedane belofte in een groot embarras te brengen, door het ontvoeren van een jonge juffvrouw, die hij door betaamelijke weegen had behooren te zoeken, maar ik zie tot

mijn verwondering, dat die consideratjes geen plaatse bij hem gevonden en dat zijn driften hem zodanig verblind hebben, dat hij maar alleen gezogt heeft, het koste wat het wilde, de juffvrouw te bezitten zonder zig het allerminste te bekommeren om de gevolgen, die volgens de beschrijving, welke UwH.Ed.gestr. en Neef Gockinga mij daarvan hebben gelieven te doen, zeer ongelukkig voor hem zoude zijn geweest, indien UwH.Ed.gestr. niet zijn regtmatig misnoegen tegens hem ter zijden gesteld en de zaake met zo veel prudentie gedirigeerd had, dat deselve tegens hoop en verwagting op een voor hem seer gunstige wijze afgeloopen en hij dus gekomen is in de bezitting van een vrouw, die hij ten aanzien van haar omstandigheden niet gemakkelijk zoude hebben verkreegen, nademaal de juffvrouw door de voor naamsten van de Provincie wierd aangezogt. Hoeveel reeden ik nu ook heb om over zijn onbehoorlijke conduite en het gevaar, waarin hij zig zelfs gebragt heeft, misnoegd te wezen, ben ik egter zeer verheugd, dat zijn dwaaze daad door een gelukkige uitkomst is gevolgd en dat de Heer van Rensema op UwH.Ed.gestr. persuasien zijn ressentiment zo verre heeft ter zijden gesteld, dat hij niet alleen toestemming tot het voltrekken van het Huwelijk gegeven, maar ook de voorwaarden van hetzelfde met UwH.Ed.gestr. op een betamelijke wijze gereguleerd heeft.” Alle gelidelijke gevolgen van dat huwelijkscontract, hoewel mij nog onbekend, zoo schrijft Sichterman verder, keur ik goed en ik verzoek u bovendien „een somma van vierduyzend guldens te employeeren voor het inkopen van juweelen voor de jonge vrouw mits

alvoorens bij haar te verneemen wat kleinodien zij het liefst wil hebben" „willende ik verders hopen, dat het misnoegen van haar vrienden met er tijd aan 't bedaren zal komen." Dan volgen er een aantal gevarieerde dankbetuigingen aan neef Conring voor diens goede hulp „in dit moeilijke voorval", terwijl het verzoek een aantal kleine geschenken, bestaande meerendeels in fijne gekleurde stoffen en busje „thee boey" en groene thee, van hem aan te nemen niet ontbreekt. Onder die stoffen, worden zoowel in deze als in vorige brieven, genoemd „stukken Sichtermans gingans". Er rijst eenig vermoeden, dat Sichterman in Bengalen in een zijner fabrieken deze doorgaans in bonte kleuren gestrepte of gebloemde katoenen stof liet vervaardigen.

Van de voorgenomen reis van Anthony Ewoud kwam dus niets, evenmin van een geleide van Burnand, die in 1743 naar Zwitserland terugkeerde. Toch zou de beloofde reis doorgaan, doch het gezelschap zou nu bestaan uit den 19-jarigen Gerrit Jan Sichterman onder de hoede van den nieuw aangeworven gouverneur Albert Christ en begeleid door een knecht. Het contract deswegen door den „raadsheer Conringh als gevolmagtigde over zijn minderjarige Pupil" en genoemden Christ gesloten op 4 Maart 1744 is bewaard gebleven. Wij halen daaruit de volgende zinsnede aan:

„art. 1. Word de voornoemde Heer Albert Christ van zijn Hoog Ed. Gestr. de Heer Raadsheer Conring geconstitueert tot Gouverneur over zijn Alumnus de Heer G. J. Sichterman met een volmagt relatief op desselfs gedrag, om in cas van inobedientie of andere buitensporigheden ('t welk God verhoede) sodanige

middelen te mogen gebruiken, als d'eere en het welzijn van zijn Alumnus komen te vereïsschen, zullende de Heer Sichterman niet bevoegt zijn iets van zijne effecten te alieneren noch aan te kopen, sonder speciaal consent zijns Gouverneurs, aan wien hem gerecommandeert word alle liefde en respect te bewijzen, nogh eenige geselschappen te frequenteeren, sig in eenige debauches te begeeven, of jets te ondernemen, wat naem het ook hebben magh, 't geen tegen zijn eere, welzijn of de wille van de gouverneur soude contrarieeren." De Gouverneur neemt op zich van tijd tot tijd een nauwkeurig verslag te doen over „het gedrag en progressen in de studien zijns Alumni". Te Genève zal hij dezen „in de waere gereformeerde Christelijke religie" laten onderrichten, „sodanig dat bequaam magh worden om aen des Heeren Tafel te participeren".

art. 4 luidde: „Word de directie der studien, verkesing der Collegien, en Ridderlijke exercitien tot Genève gedemandeert aan de Gouverneur, met een uitdrukkelijke belasting te vigileren, dat deselve vlijtigh van zijn Alumnus gefrequenteeert, en thuijs gerepeteert worden, dog zullen zijn studien voornamentlijk bepaalt worden op de Geschiedeniskunde, de Rechten, de Wiskunde en onder dese specialijk de Architecture militaris en de Taelen, zullende daarenboven twee jaeren tot Geneve moeten blijven tot meerder perfectie van desselfs studien; tenzij door de wederkomst des Heer Directeur Sichterman of De Heer voormunder eerder gerappelleert worden". Aan den gouverneur werd „de manie der penningen" d. i. het beheer van het geld toevertrouwd, eveneens werd aan hem „de correctie van de knegt" opgedragen. De belooning van

den gouverneur bestond in een salaris van 600 caroli guldens per jaar benevens volkomen vrijdom van reisen verblijfkosten „en onderhoud van lijfstoelbehooren”, „reserverende sijn nogtans de Heer voormunder de moderatie van dit articul, ingevalle van excès, waarbij dan ook de Gouverneur sal acquiesceren”.

Wij kunnen niet nagaan of de bepalingen van art. 4 stiptelijk zijn nagekomen; zoo ja, dan heeft de jonge Sichterman de voorgeschreven twee jaren te Genève niet kunnen verblijven, immers in September 1745, dus na ongeveer een en een half jaar is de heer Directeur Sichterman, zijn vader, in het vaderland teruggekeerd. Gerrit Jan schijnt echter voldoende kennis van de architectura militaris te hebben opgedaan, om het in den militairen loopbaan gelijk wij boven reeds vermelden tot kolonel te hebben kunnen brengen.

J. A. FEITH.

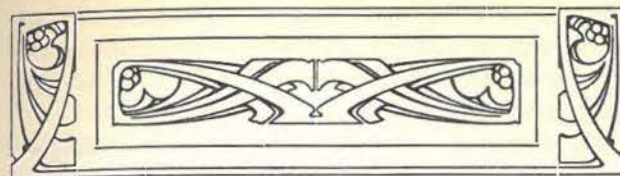
BEVOLKING VAN DE STAD GRONINGEN OMTRENT HET BEGIN DER XIXe EEUW.

	Totaal.	Nederd. Herv.	Walschen.	Roomsch-Kath.	Lutherschen.	Mennisten.	Zwitsers.	Joden.	Portugeezen.
1798 ¹	26155	20027	240	4258	867	355	12	396	
1808 ²	26245	19990	247	4258	867	455	12	396	
1812 ³	27162	19565		4693	871	472	1	684	2

1 Naar een opgave van de kerkel. gemeenten aan het bestuur der stad Groningen.

2 Naar het verslag van den landdrost Wichers aan koning Lodewijk Napoleon.

3 Naar een opgave in het staatkundig Dagblad van de Westereems d.d. 3 Julij 1812. (Hierbij als getal „absenden” 874 opgegeven.)

DE GRONINGSCHÉ STRAATVERLICHTING.

Het groote vraagstuk der straatverlichting werd in 1663 door Jan van der Heiden, den bekenden uitvinder der slangbrandspuiten, opgelost. Amsterdam kreeg in de nu volgende zes jaren zijn straatlantaarns, de overige steden van eenige beteekenis zouden weldra volgen. Te Groningen had men blijkbaar nog niet veel haast. Eerst op 12 Mei 1680 werd in den Raad de vraag gesteld: „of het niet nae het exempel van „verscheijden steden, insonderheijt in Hollandt, alhier „mede dienstig soude zijn, dat op de merckten en in „de straeten door de stadt lanteerns wierden geset „tot gerief van borgeren en ingesetenen, alsmede „ter ontdeckinge en voorcominge van dieverijen en „andere ondaeden als des nachts gemeinlijck werden „gepleecht”.

Wij lezen niet of over die verlichte gedachte lang en ernstig werd gedelibereerd, wel, dat nog in dezelfde vergadering tot de invoering van de nieuwe straatverlichting werd besloten. De heeren zullen het er allen wel over eens zijn geweest, dat Groningen nu eindelijk eens uit de middeleeuwsche duisternis mocht worden verlost. Wel had de reizende man